

T. C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

RUS DİLİNDEKİ TÜRKÇE KELİMELEK VE TÜRKÇE ÖĞRETİMİNE ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
NURSULTAN URAZALİEV

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ TUĞBA DEMİRTAŞ TOLAMAN

TEMMUZ 2021

T. C.

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

RUS DİLİNDEKİ TÜRKÇE KELİMELER VE TÜRKÇE ÖĞRETİMİNE ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURSULTAN URAZALIEV

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ TUĞBA DEMİRTAŞ TOLAMAN

TEMMUZ 2021

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez-Proje Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu çalışmada:

- Tezde yer verilen tüm bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değiştirmede bulunmadığımı,
- Bu tezin tamamını ya da herhangi bir bölümünü başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

NURSULTAN URAZALIEV

ÖZET

RUS DİLİNDEKİ TÜRKÇE KELİMELER VE TÜRKÇE ÖĞRETİMİNE ETKİSİ

Nursultan URAZALIEV, Yüksek lisans tezi

Danışman: Dr.Öğr.Üyesi Tuğba DEMİRTAŞ TOLAMAN

Sakarya Üniversitesi, 2021

Bu araştırmanın amacı, Çağdaş Rusçadaki Türkçe kelimeleri tespit ederek bu kelimelerin kullanım alanlarını, kullanım oranlarını ve tematik dağılımlarını ortaya koymaktır. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması desenine göre tasarlanmıştır. Araştırmada Rus dilinde kullanılan Türkçe kelimeler, Ulusal Rusça Derlemi ve Şipova Sözlüğü ölçüt alınarak tespit edilmiştir. Elde edilen verilerin analizi için doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, Çağdaş Türk dilinde kullanılan 129 kelime tespit edilmiştir. Türkçe kelimelerin en sık gazete dilinde ardından sırasıyla şiir dilinde, konuşma dilinde, sosyal medyada ve son olarak çeviri metinlerde yer aldığı görülmüştür. Bununla birlikte Çağdaş Rusçada bulunan Türkçe kelimelerin kavram alanlarına göre sınıflaması yapılmıştır. Böylece bu kelimelerin Türkçe öğretiminde kelime öğretiminde kullanılması, kullanım alanlarına göre sınıflanması ve gerekli görülen yerlerde ders materyallerin içine alınması sağlanacaktır.

Anahtar kelimeler: Rusça, Türkçe, Kelime, Alıntı, Sözlük, Sınıflama.

ABSTRACT

TURKISH WORDS IN RUSSIAN LANGUAGE AND ITS EFFECT ON TURKISH TEACHING

Nursultan URAZALIEV, Master thesis

Supervisor: Dr.Öğr.Üyesi Tuğba DEMİRTAŞ TOLAMAN

Sakarya University, 2021

The aim of this research is to identify Turkish words in Contemporary Russian and to reveal the usage areas, usage rates of these words. The research was designed according to the case study pattern, which is one of the qualitative research methods. The Turkish words used in the Russian language in the research were determined by taking the National Russian Corpus and Shipova dictionary as criteria. Document analysis method was used to analyze the obtained data. As a result of the research, 129 words used in the Contemporary Turkish language were determined. It has been observed that Turkish words are most frequently used in newspaper language, followed by poetry, spoken language, social media, and finally in translated texts. In addition, Turkish words in Contemporary Russian have been classified according to their conceptual fields. Thus, it will be ensured that these words are used in vocabulary teaching in Turkish teaching, classified according to their usage areas, and included in the course materials where necessary.

Keywords: Russian, Turkish, Word, Quotation, Dictionary, Classification.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem durumu.....	4
1.2. Araştırmanın amacı ve önemi	5
1.3. Problem cümlesi.....	5
1.4. Alt problemler	5
1.5. Sınırlıklar	6
1.6. Tanımlar	6
BÖLÜM II.....	7
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	7
2.1. Türkçe ve Rusçanın tarihi.....	7
2.1.1. Türk dilinin tarihi	7
2.1.2. Rus dilinin tarihi.....	9
2.1.3. Rusya Federasyonu'nda yaşayan Türk toplulukları	11
2.2. Alıntı.....	15
2.2.1. Alıntı nedir?	15
2.2.2. Rus dilini zenginleştirme yolu olarak başka dilden sözcükler alma	17
2.2.3. Rus dilinde ödünçlenme sınıflaması	21
2.3. Türkçeden Rusçaya Geçen Kelimeler	23
2.3.1. Türkizm kavramı	23
2.3.2. Türkçe kelimelerin Rus diline girmesinin temel sebepleri	25

2.3.3. Türk kökenli Rus soy isimleri.....	25
2.3.4. Rusya Federasyonu'nda Türkçe öğretimi.....	29
2.4. İlgili araştırmalar.....	30
BÖLÜM III.....	31
YÖNTEM.....	31
3.1. Araştırmanın yöntemi.....	31
3.2. Araştırma modeli.....	31
3.3. Evren ve örneklem.....	31
3.4. Veri toplama aracı.....	31
3.5. Verilerin analizi.....	31
BÖLÜM IV.....	32
BULGULAR.....	32
4.1. Çağdaş Rusçada Türkçe kelimelerin kullanımına yönelik bulgular.....	32
4.2. Çağdaş Rusçada Türkçe kelimelerin sınıflandırılmasına yönelik bulgular.....	41
BÖLÜM V.....	43
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	43
5.1. Sonuç ve tartışma.....	43
5.2. Öneriler.....	44
KAYNAKLAR.....	46
EKLER.....	50
Ek.1 Sözlük.....	50

BÖLÜM I

GİRİŞ

Dünyadaki tüm diller gelişir, değişir. Bu değişim ve gelişim dillerin var olmasını sağlar. Dilin gelişimi dilin işlevselliğini de zenginleştirir. Günlük dilde meydana gelen değişiklikler, yeni kullanım alanlarının ortaya çıkmasına sebep olur.

Dünyanın nüfusunun önemli dillerinden olan Rus dilinin dağarcığı ise, dünyadaki diğer diller gibi öz ve ödünçlenen kelimelerden oluşur. Ödünçlenen kelimelerin büyük bir kısmı ise Türk dillerindedir. Türk dillerinden Rus diline kelimelerin geçme sebebi ise dilbilimciler tarafından hâlâ araştırılmaktadır. Rusça da dâhil olmak üzere herhangi bir dilin kelime dağarcığını ortaya koymak için o dile ait sosyolojik, tarihsel, etnografik altyapıya da hâkim olmak gerekmektedir. Günümüzde farklı dilleri konuşan insanların turizm, ticaret, sağlık, eğitim gibi çeşitli sebeplerle iletişimlerinin artması dillerin kelime hazinelerinin yenilenmesine ve genişlemesine yol açmaktadır. Rusça ve Türkçe arasındaki ilişki de buna bir örnek olarak gösterilebilir. Rus dili, birçok ödünç alınmış Türk kökenli kelimenin fonetik ve anlamsal özelliklerini yansıtır. Bu sebeple Rusçada kullanılan ve Rusça kelime hazinesinde bulunan Türkçe kelimelerin kapsamlı bir biçimde incelenmesi gerekmektedir.

Slav dillerinin kelimeleriyle birlikte, Rus dilinin gelişiminin farklı aşamalarında, Yunanca, Latince, İskandinavca, Batı Avrupa ve Türk gibi Slav olmayan dillerden kelimelerin geçtiği bilinmektedir. Yunan dilinden ödünç alınan kelimeler, ortak Slav birliği döneminde bile Rus kelime dağarcığına girmeye başlar. Latin dilinden ödünçlenmeler, özellikle bilimsel, teknik, sosyal ve politik terminoloji alanında, Rus dilinin zenginleştirilmesinde de önemli bir rol oynar. Rus diline, diğer dillere nispeten İskandinav dillerinden (İsveççe, Norveççe gibi dillerinden) geçen kelimelerin sayısı azdır. Sözcüklerin geçmesinin çoğu antik dönemine denk gelir. Bu alıntıların ortaya çıkışı ise, erken ticaret ilişkilerinden kaynaklanır. Batı Avrupa dillerinden alınan kelimeler, birçok aile gruplarından bir grubu oluşturur. Ödünçlenmelerde XVII-XVIII yüzyıllarda Germen dilleri (Almanca, İngilizce, Felemenkçe vs.) ve Roman dilleri (Fransızca, İtalyanca, İspanyolca vs.) önemli bir rol oynar.

Türk dillerinden kelimeler ise erken ticaret, kültürel bağlar ve askerî çatışmaların bir sonucu olarak Rus diline geçer.Slav-Türk ilişkileri dönemimizin ilk yüzyıllarından itibaren Slav Öncesi Eski Türk temelinde başlar. Orta Çağ'da bu ilişkiler Balkan Yarımadası, Orta ve Doğu Avrupa'dan Orta ve Doğu Asya'ya kadar geniş ve ciddi bir yönden yürütülmeye başlar. Bu ilişkiler, halklar arasındaki istikrarlı bir komşuluk, etnik ve devlet sınırlarının etkisiyle günümüze kadar ulaşır. Özellikle şunun altını çizmek gerekir ki Türk ve Slav dillerinin arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesinde, iki dili konuşan eski kabilelerin sürekli olarak temasta bulunmalarıdır. Rus ve Türk eski kabileleri arasındaki ilişkiler hakkında ilk yazılı bilgi 10. yüzyıla kadar dayanır. Rusların Türk halkları ile yakın iletişimi, komşu göçebe kabilelerin askerî baskınlarının etkisi, Türk halklarıyla birlikte askerî kampanyalar, ticaret ve kültürel iki dilin etkileşimine de yardımcı olur. Eski Rus edebiyatının anıtları, Rus dilin çeşitli alanlarının önemli bir kısmı Türk dillerinden geçen kelimeleri de içerir.

Modern Rus dilinin kelime hazinesi, kaynak kelime ve kelimenin dile girdiği zamana göre iki gruba ayrılır: Öz Rusça kelimeler ve ödünçlenen kelimeler.

Orijinal Rusça kelime dağarcığı, Hint-Avrupa, Pan-Slav, Doğu Slav, Eski Rusça, Büyük Rusça dönemlerinden kalma veya ulusal Rus dilinden kaynaklanan kelimeleri içerir. Ödünç alınmış kelimelerin dile girmesinin yolları ise, sözlü, yazılı ve kitaplar yoluyla olmuştur.

Türkçe kelimeler, Türk dillerinden başka dillere geçen ve o dilin kelime hazinesinde sözlü ve yazılı olarak kullanılan kelimelerdir. Türkçe kelimeler, Rus dilinin kelime hazinesinde önemli bir rol oynar.Türkçe kelimelerin Rus dilinde bulunması çeşitli araştırmacıların bilimsel makalelerinde ve monografilerinde bir şekilde geçse bile, genel olarak Türkçe kelimelerin kullanımı üzerine detaylı araştırmalara rastlanmamıştır.Türkçe kelimeler, fonetik, semantik ve morfolojik düzenin spesefik belirtileri ile karakterize edilir. Türkçe kelimelerin Rus dilinde bulunmasını incelemek önemlidir çünkü Türkçe kelimeler çeşitli ses süreçleri, sözcüksel-semantik grup ve morfolojik değişikliklerle doludur. Türkçe kelimelerin anlamı ve kullanımı tarihinin her döneminde farklı olabilir.Rus dilinde bulunan Türkçe kelimelerin büyük bir kısmı, ortak kelime dağarcığına yavaş yavaş girer ve bu nedenle dilsel sabitlemeleri mümkün olur.

Rus dilinde Türkçe kelimelerin bulunmasında, Rusya Federasyonu'nun topraklarında yaşayan Türk topluluklarının da büyük bir katkısı vardır.Dünyanın farklı ülkelerinde Türk dillerini konuşan yaklaşık 40 topluluktan, 20'den fazla Türk topluluğu Rusya'da yaşar.

Sayıları yaklaşık 10 milyon civarındadır. Rusya Federasyonu'nda 20 topluluktan sadece 11'i özerk cumhuriyette yaşamını sürdürür: Tatarlar (Tatristan Cumhuriyeti), Başkırtlar (Başkurtistan Cumhuriyeti), Altay (Altay Cumhuriyeti), Tuvalılar (Tuva Cumhuriyeti), Hakaslar (Hakasiya Cumhuriyeti), Yakut (Saha Cumhuriyeti (Yakutia)); Çerkesli Karaçayların ve Kabardeyli Balkarların ortak cumhuriyetleri vardır (Karaçay-Çerkes ve Kabardino-Balkarlar). Bu halkların dilleri birbirlerine çok benzerlik gösterir, birçok ortak kelimeler vardır, ancak en önemlisi dilbilgisi benzerdir. Dilbilimcilerin çoğunun belirttiği gibi eski zamanlarda bu diller aynı dilin lehçeleriydi ve zamanla halklar arasındaki yakınlık kaybolduğu için ayrıldılar. Sonra Türkler geniş alanlara yerleşip birbirleriyle iletişim kurmayı bırakırlar, Türklerin yeni komşuları ise Türk dillerinin üzerinde herhangi bir etki bırakmazlar. Bu Türk toplulukları birbirleriyle konuştukları sırasında anlaşabilirler, örneğin, Altaylılar, Tuvalılar ve Hakaslarla; Nogaylar, Balkarlar ve Karaçaylarla; Tatarlar, Başkırtlar ve Kumıklarla anlaşabilirler. Sadece Çuvaş dili diğer Türk dillerinden farklılık gösterir.

En kalabalık üç Türk topluluğu olan Tatarlar, Başkırtlar ve Çuvaşlar'ın yaşamında hemen hemen herkes ekin ve sebze yetiştirmekle meşguldür. At, koyun ve inek gibi büyükbaş hayvanları beslerlerdi. Ayrıca, Tatarlar, Başkırtlar, Tuvalılar, Yakutlar, Altaylılar ve Balkarlar eski zamandan beri iyi seviyede çobanlık yaparlar. Bununla birlikte, az sayıda olsa bile Dolganlar, Yakutlar, Altaylılar, Balkarlar ve Tuvalılar gibi topluluklar geyik yetiştirirdi ve hâlâ yetiştirmeye devam ederler. Bu nedenle Türk topluluklarının meşgul oldukları bu alanlar da Rus dilini etkiler ve bu yüzden sebze, hayvan gibi kelimelerde Türkçe kelimeleri bulmak oldukça kolaydır.

Türkçe kelimelerin şu şekilde ödünçlenmiştir:

1. Slav dilinden kalan Türkçe kelimeler
2. Moğol öncesi dönemi ödünçlenmeler
3. Altın Ordu dönemi ödünçlenmeler
4. XVI-XVII yüzyıllar arası ödünçlenmeler
5. XVIII-XX yüzyıllar arası ödünçlenmeler

Rus ve Türk halkının uzun süre boyunca olan ilişkilerden dolayı Rusçaya geçmiş Türkçe kelimeler arasında takma adlar ve soyadlar önemli bir yer tutar. Rus eski ve çağdaş soyadlarının çoğu Türk kökenlidir ve bu soyadlarının çoğu Türk takma adlarından gelir. Türk kökenli Rus soyadları hakkında bazı bilgiler Selışev'in eserinde örnek olarak

verilmiştir: Булгак (Bulgak) – huzursuz, telaşlı insan; Бурнаш (Burnaş) – kabadayı, çapkın; Сутырга (Sutırğa) – mızımız insan vs., ayrıca bu çalışmada Türk kökenli isimleri de görmek mümkündür, meselâ: Алай (Alay), Ахмат (Ahmet), Балбан (Balban), Кызыл (Kızıl), Касим (Kasım), Кыпчак (Kırçak), Мамай (Mamay), Мансур (Mansur), Мурат (Murat), Саадак (Saadak) vs (Selişev 1948: 137). Bununla birlikte, Türkolojik açıdan, Türk kökenli Rus soyadlarının daha ayrıntılı bir filolojik analizi ve bunların ortaya çıkmasının belirli tarihsel koşullarının belirlenmesi henüz Türkologlar tarafından yeterli şekilde yapılmamıştır.

Rus dilinde, ödünçlenmelerin çok olmasına rağmen eski zamanlardan beri Rusça kelimeler de dünyanın farklı dillerine girer. Rusça kelimeler aktif bir şekilde Kuzey Avrupa dillerine geçer. Özellikle İslanda destanlarında geçen etnik bağlar bunu kanıtlar. XVI yüzyıldan itibaren Rusça kelimeler Batı Avrupa halkları tarafından ödünçlenir. Böylece, 1528'ten İngiltere ve Rusya arasındaki ticarî ilişkiler güçlenmeye başladığı zaman, Rus yaşamının farklı alanlarında kullanılan terimler İngilizce'ye geçer: resmî iktidardaki kişilerin, belgelerin, kurumların isimleri; para işaretlerinin isimleri, ağırlık ve uzunluk önlemleri; ev isimleri; hayvanların, kuşların, balıkların isimleri vb.

Rusça ve Türkçe konuşan halkların tarihi boyunca etkileşimi uzun ve yoğun olmuştur. Öyle ki Rus dilinde kullanılan Türkçe kelimelerin incelenmesi, sadece dilbilimsel Hint-Avrupa dilleri çalışmaları için değil, Rus dilinin, Rusya Federasyonu'nun Türk milletlerinin yaşadıkları bölgelerdeki dillerin işleyişini incelemek için de oldukça önemlidir. Buna rağmen modern dilbilimde, Rus dilinde Türkçe kelimelerin kullanılması üzerinde yapılan çalışmalar yeterli değildir. Türkçe kelimelerin Rus diline geçmesi çok yönlüdür, ancak bu konuyu kelime bilgisi bakımından ele alan çalışmaların da sınırlı sayıda olduğu görülmektedir.

1.1. Problem durumu

Türkçe-Rusça dil bağlantılarının incelenmesi, yani Rusça kelime hazinesinde bulunan Türkçe unsurların araştırılması oldukça eskiye dayanmaktadır. Türkçe-Rusça üzerine karşılaştırmalı çalışmalarda toplanan çeşitli materyaller (yazılı anıtlar, folklor, medya dili vb.), farklı yönlerden (etimolojik, kronolojik, fonetik, imlâ, semantik, gramer, fonksiyonel, karşılaştırmalı vb.) araştırılmış ve hâlâ araştırılmaya devam etmektedir. Örneğin Durmuş (2004) tarafından yapılan çalışmada alıntı kelimeler; Aliyeva Esen'in (2008) yaptığı çalışmada Rus dilindeki Türkçe kelimeler, Karaman'ın (2009) yaptığı çalışmada Rusçadaki

Türkçe ödünçlemeler; Daşdemir ve Efendioğlu (2016) tarafından yapılan alışmadaKars ve Erzurum ağızlarındaki Rusça ödünç kelimeler; Tsyrenov'un (2016) yaptığı çalışmada Buryatada Türkçe kökenli kelimeler; Gürsü (2017) tarafından yapılan çalışmada Rusça-Türkçe sözlük ve eserlerdeki Türkçe kökenli Rusça kelimeler ortaya koyulmuştur. Bu araştırmalarda Rus dilinde yer alan belli başlı Türkçe kelimeler tespit edilmekle beraber bu kelimelerin modern Rusçadaki kullanım oranı üzerine herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

1.2. Araştırmanın amacı ve nemi

Dinamik bir sistemi temsil eden dil, varlığının doğal bir süreci olarak sürekli gelişim halindedir. Kelime, toplumun gelişim aşamasında gözlemlenebilecek dönüşümlerinin yansımasıdır.Dilde meydana gelen değişiklikler genellikle bilinenlerin geliştirilmesi, iyileştirilmesi ve yeni uygulamaların ortaya çıkması ile olur.Örneğin politika, siyaset, eğitim, sağlık, ticaret, bilgisayar teknolojisi, elektronik, bankacılık ve finans, vb. alanlardaki gelişmeler dile de katkı sağlar.

Alanyazın incelendiğinde, Rusçada kullanılan Türkçe kelimelerin yeterince incelenmediği, var olan kaynakların da genellikle Rus dilinde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Rusya Federasyonu'nda bulunan birçok niversitede Türk dili ve Türkoloji bölümleri bulunmaktadır. Bununla birlikte eğitim, ticaret, ulaşım, ekonomi gibi farklı amaçlar için de dil merkezlerinde Türkçe eğitimleri verilmektedir. Rusçada kullanılan Türkçe kelimelerin tespiti ve kullanım durumu Rusyada yabancı dil olarak Türkçe ğrenen veya Türkiye'de Türkçe ğrenen Rus ğrenciler için de önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmanın amacı,ağdaş Rusçadaki Türkçe kelimeleri tespit etmek, bu kelimelerin kullanımlarını,kullanım oranlarınıve tematik dağılımını ortaya koymaktır.

1.3. Problem cümlesi

Bu çalışmada ağdaşRusada kullanılan Türkçe kelimeler tespit edilerek bu kelimelerin kullanım alanları ve kullanım oranları ortaya koyulacaktır. Bu sebeple alt problemler şöyle belirlenmiştir.

1.4. Alt problemler

- şipova Sözlüğü'nde bulunan Türkçe kelimeler nelerdir?
- şipova Sözlüğü'nde yer alan Türkçe kelimelerin Ulusal Rus Derlemi'ndeki kullanımını nedir?

- Şipova Sözlüğü'nde kullanılan Türkçe kelimelerin sözlü ve yazılı metin türlerine göre kullanım oranı nasıldır?
- Şipova Sözlüğü'nde kullanılan Türkçe kelimelerin temalara dağılımı nasıldır?

1.5. Sınırlıklar

Bu araştırmada elde edilen veriler Şipova Sözlüğü ve Ulusal Rusça Derlemi ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Dil: İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban.

Ödünçlenme: Birkelimenin bir dilden başka bir dile geçmesi.

Sözlük: Bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini alfabe sırasına göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan, başka dillerdeki karşılıklarını veren eser, lügat.

Sınıflandırma: Bölümlendirme, karşılaştırma esasına bağlı olarak tasnif yapma.

BOLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Türkçe ve Rusçanın tarihi

2.1.1. Türk dilinin tarihi

Türkçe, Avrupa ve Asya kıtalarında geniş bir coğrafi alana yayılmış, Türkoloji alanında çalışan araştırmacıların son araştırmalarına göre neredeyse 5500 yıl öncesine dayanan bir dildir. Aynı zamanda dünyada en çok konuşulan dillerden birisidir. Türkçe; Azeri, Türkmen, Tatar, Özbek, Başkurt, Nogay, Kırgız, Kazak, Yakuti, Çuvaş halklarının dilinde ve diğer lehçelerde konuşulur (Baskakov N. A., 1969). Ural-Altay ailesinin Altay dalına aittir ve bu nedenle Moğol, Mançu-Tungus, Korece ve belki de Japoncayla yakından ilişkilidir. Bazı bilim insanları bu benzerliklerin, ödünçlenmenin sonucu olduğunu ileri sürerler (Bogoroditsky, 2004). Kusursuz fonetik, morfolojik ve sözdizimsel yapıya sahip, çok eski bir dildir ve aynı zamanda zengin bir hazineye sahiptir. Ural-Altay ailesini Hint-Avrupa ailesinden ayıran temel özellikler şunlardır: Tüm Ural-Altay dillerinin bir özelliği olan ünlü uyumu, cinsiyetin yokluğu, aglütinasyon sıfatları isimlerden önce gelmesi, fiiller cümlelerin sonunda gelmesi. Türkiye'de düzgün bir şekilde konuşulan dilin adı, lehçesi, batı dil ailesinin güneybatı lehçelerine ve ayrıca Oğuz Türkmen grubunun lehçelerine dayanır (Baskakov N. A., 1969).

Bu zamana kadar dilbilimciler, Türkçenin gelişimini farklı yönlerden inceleyip farklı dönemlere ayırırlar. Türk dilinin tarihi şu dönemlere ayrılmaktadır:

1. Altay Dil Birliği Dönemi: Bu dönem, Türk dilinin Altay dil grubuna ait diğer dillerden (Moğolca, Mançurca, Tunguzca, Korece, Japonca) ayrılmadığı zamana bağlanabilir (Akar, 2017).
2. En Eski Türkçe Dönemi: Bu dönem, Türk dilinin Altay dil grubundan ayrıldığı zamana bağlanabilir (Akar, 2017).
3. İlk Türkçe Dönemi: Hun, Avar, Hazar ve Bulgar dilinin Türkçeye dâhil olduğu dönem olarak geçer (Berbercan, 2014).

3.1. Eski Türkçe dönemi (6.-13. yüzyıllar arası) Türkçenin ilk dönemini izleyen belgeler, 13. yüzyıla kadar olan süreyi kapsar. Türkçenin tüm dönemleri göz önüne

alındığında, hem ses, biçim bilgisi, hem de kelime bilgisi açısından en saf ve en net dönemdir.

3.1.1. Köktürk metinleri. Köktürk halkının icadı olan Köktürk alfabesindeki taşlar (Bengü taşları) üzerine yazılan metindir. Bazıları çeşitli albümlerde ve dergilerde tanıtılan ve bazıları henüz yayınlanmamış olan bu metinlerin sayısı 250'den fazladır. En çok bilinen Bengü taşlar şunlardır: Kül Tigin, Bilge Kağan, Tonyukuk ve Köktürk Yazıtlarıdır. Metin açısından daha uzun ve daha kapsamlı olan bu yazıtların yanı sıra, Köktürk çağındaki diğer Bengü taşları: Çoyrın, Hoytu Tamir, Nalayha, Talas, Hangiday, İhe-Nûr, Köl İç Çor vs. Bunlardan Çoyrınbengü taşının 687-692 yılları arasında dikildiği tahmin edilir (Caferoğlu, 2001). Bu tahminler doğru ise, bu altı satırı içeren taş Türkçe olarak yazılmış ve Köktürk harflerinin kullanıldığı ilk metindir. Fakat son araştırmalar yeni bir malzemeye dikkat çekmiştir. Kazakistan'da Esik Kurgan'dan (Altın Elbiseli Adam) bakır taş üzerinde Köktürk işareti ile işaretlenmiş kısa metnin okunması onaylarsa, Türk yazı dilinin belgeleri Çoyrın Bengü taşından 1200 yıla kadar daha önceye gider demektir

3.1.2. Uygur metinleri: Köktürk devleti çöktükten sonra Uygurlar tarih sahnesine çıkar. O zamanlar yeni bir din arayışında olan Uygurlar, Budizm'i benimser. Uygurca ve Mani, Brahmi yazılarında, taş ve kâğıt üzerine yazılmış çeşitli metinlerle kitapları eser olarak bırakırlar. Doğu Türkistan'da yapılan kazılar sırasında ortaya çıkarılan yüzlerce sandık eserin çoğu din ile ilgili olmasına rağmen arasında tıp, falcılık, astronomi ve şiir ile ilgili olanlar da vardır (Berbercan, 2014).

3.1.3. Karahanlı metinleri: Karahanlı dönemine ait Eski Türkçenin ana eserleri: Kutadgu Bilig (Mutluluk Bilgisi): Yusuf Has Hâcib, 1069-1070 yıllarında 6645 beyit olarak yazılmış çalışmalarında devleti, adaleti, insanı ve zihni temsil eden dört sembolik insan yaparak iki cihan mutlu olmanın yolunu gösterir (Caferoğlu, 2001). DîvânüLûgati't-Türk: Araplara Türkçeyi öğreten ve Türkçenin üstünlüğünü gösteren Kaşgarlı Mahmud'un 1072'de yazılan bir eseridir. DîvânüLûgati't-Türk Türk dili dünyasında en önemli eser ve kaynak olarak geçer. Divân-ı Hikmet: Hoca Ahmet Yesevî'nin şiirlerine hikmet, bu şiirlerin hepsi Ahmet Hocaya ait değildir (Caferoğlu, 2001).

3.2. Orta Türkçe dönemi (13.-15. yüzyıllar arası). Bu dönem Eski Türkçe'yi Yeni Türkçe'ye bağlayan geçiş dönem olarak geçer. O dönemde tüm Orta Asya topraklarında kullanılan Türkçe'ye Ortak Türkçe ismi verilir (Caferoğlu, 2001). Türk dili ve Türk kültüründe önemli değişimlerin olduğu bu dönem Harezmi Türkçesi tarafından temsil edilir. 13. ve 14. yüzyıllarında Batı Türkistan'da kullanılan dile Harezmi Türkçesi adı verilir. Edebî gelenekler açısından Karahanlı Türkçesine dayanan bu yazı dili, Oğuz Türk dili ve Kıpçak lehçelerinden de etkilenir (Akar, 2017).

3.3. Yeni Türkçe dönemi (15.-20. yüzyıllar arası). Orta Türkçe döneminde Türk lehçelerinin ve edebiyatlarının gelişmeye devam ettiği dönemdir. Bu dönemde her ne kadar dilbilgisi yapısı açısından bazı farklılıklar olsa da, bu dönemi Orta Türkçe Dönemi'nden kesin çizgilerle ayırmak mümkün değildir (Eker, 2010). Bu dönemde bir yandan Orhun, Uygur, Karahanlı Türkçesi, Harezmi Türkçesi ve onun devamı niteliğinde olan ve geçmişteki ses ve yapı bilgisi özelliklerini taşıyan Çağatay Türkçesi gelişimine devam ederken diğer yandan Anadolu Selçukluları ile beraber Oğuz yazı dili ortaya çıkmaya başlar ve kısa zaman içerisinde önemli ve büyük gelişmeler yaparak Türkçenin ikinci büyük, edebî yazı dili olur (Eker, 2010).

3.4. Modern Türkçe Dönemi. 20. yüzyıldan günümüze kadar kullanılan Türk dilidir. Geniş bir bölgede, geçmişte olduğu gibi çok aktif bir şekilde tezahür eden Türk dili, neredeyse yirmi yazılı dille bugün de varlığını sürdürür (Akar, 2017).

2.1.2. Rus dilinin tarihi

Rusça, Hint-Avrupa dil ailesinin bir parçası olan Slav dil grubuna aittir. Rusya Federasyonu'ndakı kabul edilen resmî dil, coğrafi dağılım ve Avrupa'daki konuşmacı sayısı açısından en sık kullanılan dildir (Vinogradov, 2003). Rus dilinin modern sözcüksel ve dilbilgisel normları, Büyük Rus topraklarında var olan çeşitli Doğu Slav lehçelerinin ve ilk Hristiyan kitaplarının uyarlanması sonucunda Kilise Slav dilinin sürekli etkileşimi ile ortaya çıkar. Eski Rusça olarak da bilinen Doğu Slav dili, XIV-XV yüzyıllarında Rus, Ukrayna ve Belarus dillerinin oluşumunun temelini oluşturuyordu, ancak bu dilleri farklı yapan diyalektik özellikleri biraz daha erken ortaya çıkar (Vinogradov, 2003).

XV. yüzyılda, Rusya'nın Avrupa topraklarında iki ana lehçelik grubu kurulur – bunlar bir süre ayırt edici özelliğe sahip olan Güney ve Kuzey lehçeleridir, örneğin, kelimelerdeki "a" sesi, kuzey bölgelerinde yaşayan nüfus için tipiktir ve Güney bölgeleri için "o" sesidir.

Bundan dolayı, ayırt edici özellikleri taşıyan Güney ve Kuzey lehçelerinin bazı özelliklerini benimseyen Orta Rusça lehçeleri ortaya çıkar. Orta Rusça lehçesinde konuşan bölgelerinden bir tanesi Moskova'dır, bu lehçe, şu anda klasik Rusça denilen dilinin temelini oluşturur (Zaharova, 2017).

Rusça kelime dağarcığının büyük bir kısmı, Yunanca ve Türk kökenli kelimelerle doludur. Örneğin, elmas (алмаз), duman (туман) gibi kelimeler Rusça'ya Türk dilinden geçti ve timsah (крокодил), tezgah (скамья) gibi kelimeler Yunan kökenli, vaftizde verilen isimlerin çoğunun Yunanistan'dan geldiği ve bu isimlerin sadece Ekaterina veya Födör gibi Yunanca değil, aynı zamanda İlya veya Maria gibi İbranice kökenlidir. XVI-XVII'de, Rus dilinde yeni sözcük birimlerinin ortaya çıkmasının ana kaynağı Lehçe idi, bu sayede Latince, Germen ve Roma kökenli kelimeler Lehçe vasıtasıyla Rus diline girer.

Belarus'ta Rusça, Belarus dili ile birlikte devlet dilidir. Kazakistan, Kırgızistan, Güney Osetya, Abhazya ve Transdinyester Moldovya Cumhuriyeti'nde, Rus dili resmî olarak kabul edilir, yani devlet dilinin varlığına rağmen Rusça ayrıcalıklı bir statüye sahiptir (Zaharova, 2017).

“Amerika Birleşik Devletleri'nde New York eyaletinde Rusça, tüm resmî seçim belgelerinin basıldığı sekiz dilden biridir ve Kaliforniya'da ehliyet almak için sınavı Rusça olarak vermek mümkündür.1991 yılına kadar, Rus dili eski SSCB topraklarında iletişim için, aslında devlet dili olarak kullanılırdı. Bu nedenle, SSCB'den ayrılan cumhuriyetlerin vatandaşları için Rusça ana dili olarak geçer.Literatürde, Rusça bazen büyük Rus dili olarak geçer, ancak bu isim çoğunlukla dilbilimcileri tarafından kullanılır ve modern konuşma dilinde kullanılmaz” (Zaharova, 2017, s. 69)

Herkesin görmeye alıştığı otuz üç harften oluşan Rus dilinin alfabesi 1918'den beri vardır ve 1942'de resmî olarak onaylanır, o zamana kadar alfabenin resmen otuz bir harfi vardı.

Kilise Slav dili, ortaya çıktığı andan günümüze kadar Ortodoks ibadetinde kullanılan dildir. Uzun bir süre resmi yazı dili olarak kullanılan ve konuşma diline hakim olan Kilise Slav diliydi.

Rusça yazılmış en eski edebi sanat anıtı ise Novgorod Codex'tur.Bu anıt, XI yüzyılın başından kalmadır.Buna ek olarak, tarihçiler 1056-1057 yılında Slavonik Kilisesi'nde yazılmış Ostromir İncili'nden de bahsetmeyi unutmazlar.

Modern Rus dili, aynı zamanda Edebi Rus dili olarak bilinen dil, XVII-XVIII yüzyıllarda ortaya çıkar, daha sonra 1918'de ciddi bir müdahaleye maruz kalıp bazı harfler kullanımından çıkarılır ve yerine başka harfler kullanılmaya başlar (Uspenski, 2002).

Lehçelerdeki farklılıklar, insanların birbirleriyle iletişim kurmaları için hiçbir zaman bir engel olmamıştır, ancak zorunlu eğitim, basın ve medyanın ortaya çıkışı ve Sovyet döneminde büyük ölçekli nüfus göçü, standartlaştırılmış Rus konuşmasının yerini aldığı için lehçeleri neredeyse tamamen yok eder (Uspenski, 2002).Şu anda, esas olarak köy veya büyük şehirlerden uzak bulunan alanlarda yaşayan eski kuşağın temsilcilerinin konuşmasında lehçelerin kullanımının yankıları duyulabilir, ancak televizyon yayıncılığının yayılması sayesinde konuşmaları da yavaş yavaş modern edebî Rus diline benzerlik gösterir (Vinogradov, 2003).

Modern Rusçaya Slavonic Kilise dilinden birçok kelime geçti.Buna ek olarak, Rusça dilinin kelime bilgisi, uzun süredir iletişimde olduğu dillerden önemli ölçüde etkilenir.Az sayıda, ancak sıklıkla kullanılan kelimeler, eski İran dillerinden, İskit kelime dağarcığından ödünç alınır (Vinogradov, 2003).

XVIII yüzyıldan başlayarak, kelimelerin çoğu Rusça'ya Hollandaca, Almanca ve Fransızca dillerinden gelmeye başlar (Vinogradov, 2003).

Bugün, kelimelerin büyük bir kısmı Rus diline İngilizce'den gelir ve bazıları XIX yüzyılın başında ortaya çıkmaya başlar. İngilizce ödünçlenmelerin akışı yirminci yüzyılın ilk yarısında daha da çok yoğunlaşmaya başlar.

Bazı kelimelerin birbirlerinin yerini alarak İngilizceden iki kez Rusçaya geldiğini bilmek ilginçtir **Error! Reference source not found.** İngilizce'den çok daha az ölçüde olmasına rağmen, Rus dilinin modern sesi üzerindeki diğer dillerin etkisini de görmek mümkündür.

2.1.3. Rusya Federasyonu'nda yaşayan Türk toplulukları

Dünya'nın farklı ülkelerinde, Türk dillerini konuşan yaklaşık 40 topluluk yaşar, bunlardan 20'den fazlası ise Rusya Federasyonu'nda bulunur. Sayıları yaklaşık 10 milyon civarındadır (Zhukovskaya, 2015).

Rusya Federasyonu'nda 20 topluluktan sadece 11'i özerk cumhuriyette yaşamını sürdürür: Tatarlar (Tatristan Cumhuriyeti), Başkurtlar (Başkurtistan Cmhuriyeti), Altay (Altay Cumhuriyeti), Tuvalılar (Tuva Cumhuriyeti), Hakaslar (Hakasiya Cumhuriyeti), Yakut (Saha Cumhuriyeti (Yakutia)); Çerkesli Karaçayların ve Kabardeyli Balkarların ortak cumhuriyetleri vardır (Karaçay-Çerkes ve Kabardino-Balkarlar). (Zakiyev, 2002) Geriye kalan Türk halkları, Rusya'nın Avrupa ve Asya bölgelerinde dağılır, bunlar ise: Dolganlar, Şorlar, Tofalar, Çulımlar,Nagaybaklar, Kumıklar, Nogaylar, Astrahan ve Sibirya Tatarları.

Rusya'nın en büyük Türk topluluğu ise Tatarlardır. Tatarların sayısı 6 milyon civarındadır (Yiğit, 2012).

Sayısı 700'den fazla olmayan topluluklar ise Çulımlar ve Tofalardır. Kuzey tarafında bulunan Taymır Yarımadası'ndaki Dolganlar yaşar, Güney tarafında Kuzey Kafkasya Cumhuriyetlerden Dağıstan'da yaşayan Kumıklar'dır. Rusya Federasyonu'nun Doğu Türkleri ise Yakutlardır (Saha Cumhuriyetinde yaşarlar). En batı noktasında, Karaçay-Çerkesya'nın güney bölgelerinde yaşayan Karaçaylardır. Rusya Türkleri, dağlar, bozkır, tundra, orman gibi farklı coğrafi bölgelerinde yaşamını sürdürürler.

Orta Asya'nın bozkırları Türk halklarının atalarının bulunma ve yaşama yeri idi. Türkler, 2. Yüzyıldan 13. yüzyılın sonuna kadar günümüzdeki Rusya topraklarına taşınırlar ve bu zamana kadar Rusya'da yaşamını sürdürürler (Ganiyev, 2006).

Bu halkların dilleri birbirlerine çok benzerlik gösterir, birçok ortak kelimeleri vardır, ancak en önemlisi dilbilgisi benzerliğidir. Dilbilimcilerin belirttikleri gibi, eski zamanlarda bu diller aynı dilin lehçeleriydi (Zakiyev, 2002).

Sonra Türkler geniş alanlara yerleşip birbirleriyle iletişim kurmayı bırakırlar, Türklerin yeni komşuları ise Türk dillerinin üzerinde herhangi bir etki bırakmazlar. Bu Türk toplulukları birbirleriyle anlaşabilirler, örneğin, Altaylılar, Tuvalılar ve Hakaslarla; Nogaylar, Balkarlar ve Karaçaylarla; Tatarlar, Başkurtlar ve Kumıklarla anlaşabilirler. Ve sadece Çuvaş dili diğer Türk dillerinden farklılık gösterir (Zhukovskaya, 2015).

Dış görünüş olarak, Rusya'da yaşayan Türk topluluklarının temsilcileri çok farklılık gösterirler. Meselâ, Yakutlar, Tuvalılar, Altaylılar, Hakaslar ve Şorlar, Kuzey Asya ve Orta Asya Moğollar'a benzerler. Batı'da bulunan Karaçaylar ve Balkarlar, tipik Kafkas halkalarına benzerler. Son olarak, Tatarlar, Başkurtlar, Çavuşlar, Kumıklar ve Nogaylar, Moğolit ve Kafkas tip özelliklerini taşırlar (Zhukovskaya, 2015).

Türk toplulukları arasındaki güçlü ilişki genetik olarak değil, dilsel olarak yakınlık gösterir. Türk dillerini telâffuz etmekte zorluk çekilmez, dilbilgileri çok mantıklı ve neredeyse hiçbir istisnaya sahip değildir.

Rusya topraklarında yaşayan Türk topluluklarının geçmişte uğraştığı ve bazı yerlerde şimdiye kadar meşgul olmaya devam eden geleneksel şeyleri oldukça çeşitlidir. Hemen hemen herkes ekin ve sebze yetiştirmekle meşguldür. Türkler at, koyun ve inek gibi büyükbaş hayvanları beslerdi. Ayrıca, Tatarlar, Başkurtlar, Tuvalılar, Yakutlar, Altaylılar ve Balkarlar eski zamandan beri iyi seviyede çobanlık yaparlar (Zhukovskaya, 2015).

Bununla birlikte, az sayıda olsa bile Dolganlar, Yakutlar, Altaylılar, Balkarlar ve Tuvalılar gibi topluluklar geyik yetiştirirdi ve hâlâ yetiştirmeye devam ederler.

Türk toplulukları arasındaki dinler de farklıdır, örneğin, Tatarlar, Başkurtlar, Karaçaylar, Nogaylar, Balkarlar, Kumıklar müslüman; Tuvalılar ise budistlerdir (Zakiyev, 2002). Altaylılar, Şorlar, Yakutlar, Çulımlar, XVII-XVIII yüzyıllarda Hristiyanlık dinini kabul etmelerine rağmen her zaman şamanizm'in tarafını tutardı. Volga bölgelerindeki yaşayan Çuvaşlar hep Hristiyan olarak kabul edilirdi, ancak son yıllarda bazıları Hristiyanlığı reddetmeden paganizme geri dönüp, güneşe, aya, ve farklı ruhlara tapar.

En kalabalık üç Türk topluluğu:

1. Tatarlar, Rusya Federasyonu'nun topraklarında yaşayan Türk halkıdır. Bu topluluk Rusya'ya bağlı olan Tataristan Cumhuriyeti'nin yanı sıra Başkurdistan, Udmurt Cumhuriyeti ve Ural ile Volga bölgelerinde yaşarlar (Bogoroditsky, 2004). Büyük Tatar toplulukları Moskova, Sankt-Petersburg ve diğer Rusya Federasyonu'nun büyük şehirlerde de bulunur. Rusya'da kendilerini Tatar olarak tanıtan birkaç halk vardır, bunlar ise: Astrahan bölgesine yakın yaşayan Astrahan Tatarları, Batı Sibirya'da yaşayan Sibirya Tatarları, Oka nehrinin kıyısında bulunan Kasimov şehrinde yaşayan Kasimov Tatarları (Ganiyev, 2006). Son olarak, Kazan adını taşıyan Tataristan'ın başkentinde ve çevresinde yaşayan Tatarlar kendilerini Kazan Tatarları olarak tanıtır. Bunların hepsi birbirine yakın olsa da yine de farklılardır. Ancak öz Tatarlar ise sadece Kazan Tatarlarıdır.

Tatarlar arasında Mişerler Tatarları ve Krişen Tatarları iki etnografik grup ayırt edilir. Mişerler, müslüman olarak da Ulusal Sabantuy Tatar Bayramını kutlamaz, ancak Ortodoks Pasakalya'ya benzer Kırmızı Yumurta Günü olarak bilinen bayramı kutlarlar.

Tatarlar, kendilerine Tatar demeye XIX yüzyılın ortalarında başlar. Çok uzun zaman boyunca Tatar ismi kabul etmezlerdi ve bu ismin aşağılayıcı olduğunu düşünürlerdi ve XIX yüzyıla kadar kendilerine Bulgarlar, Kazanlar, Meselmanlar derlerdi.

10. yüzyılda İslâm ile gelen eski Türk runik yazısı ve daha sonra gelen Arapça yazısı Tatarların yüksek kültür seviyesini gösterir (Ganiyev, 2006). Kazan Tatarları Rusya Federasyonu'nun diğer Türk halklarıyla karşılaştırıldığında, birçok yazar, şair, besteci, sanatçıya sahiptir. Genel olarak, diğer Türk halklarının öğretmenleri

de Tatarlardı. Tatarlar, gelişmiş bir ulusal kimlik anlayışına, tarihlerine ve kültürlerine saygı duyarlar.

2. Başkırtlar, Güney Urallar ve Ural dağlarının eteklerinde yaşayan Türk dili konuşan bir topluluktur. Başkırtça, Altay dil ailesinin Türk grubunun Kırçak alt grubuna aittir. Bu durum, Başkırtları Doğu Avrupa ve Batı Asya'nın Tatarlar, Kazaklar ve Kırgızlar gibi diğer halklarla yakınlaştırır (Ulusal aksan. Национальный акцент, 2017). Başkırtlara en yakın topluluk ise Tatarlardır. Tatarların Başkırtlara benzerliği olsa bile, yine de ayırt edici şeyler de vardır. Hem Tatarlar hem de Başkırtlar eski Avrasya göçebelerinden gelirler, ancak Başkırtlar Tatarlardan önce ayrı bir topluluktur çünkü Başkırt etnik ismi ilk defa Oğuznâme destanında bulunur (Zhukovskaya, 2015). Başkırt isminin kökeni "Kurtların lideri" anlamına gelir. Tatarlar ve Başkırtlar aynı anda ancak farklı şartlar altında Rus devletinin bir parçasıydı. Başkırtların yaşadığı bölge, yerel yönetim sistemi açısından Rus İmparatorluğu'nun geri kalanından farklıydı. Eskiden ve şimdiye kadar Başkırtlar'ın meşgul olduğu alan büyükbaş yetiştirmedi. Çünkü yaşadıkları bölge ve yaşam tarzları bunu yapmak için gayet uygundur (Dünya Asiklopedisi. Энциклопедия вокруг света). Ancak büyükbaş yetiştiriciliğine ek olarak, Başkırtlar el sanatıyla ünlülerdir. Özellikle, Başkırtlarda balın çıkarılması ve üretimi önemlidir. Genellikle, Rusya Fedrasyonu'nda Başkırtistan bal üretiminde ilk sıradadır. Başkırtların diğer halklara, dinlere, geleneklere karşı hoşgörü olmaları, çok uluslu bir ülkede yaşamalarından kaynaklanır (Zhukovskaya, 2015).
3. Çuvaşlar, bilim adamların göre, Çuvaşların kökleri Altay, Çin ve Orta Asya'nın eski etnik gruplarına dayanır. Çuvaşların en yakın ataları ise, bazı kabilelerin Karadeniz'den Urallara kadar geniş bir bölgede yayılan Bulgarlardır (Ulusal aksan. Национальный акцент, 2016). Devletin yenilgisinden sonra Volga Bulgaristan (14. yüzyıl) ve Kazan'ın düşmesi sonrasında, Çuvaşlar'ın bir kısmı Sura, Sviyaga, Volga ve Kama nehirleri arasındaki orman topraklarına yerleşir ve orada Finno-Ugric kabileleriyle karışır. Çuvaşlar, Volga nehri'nin akışına göre iki ana alt etnik gruba ayrılır: Üstler (Verhoviye) Çuvaş Cumhuriyeti'nin kuzeybatısında yaşar, Altlar (Nizoviye) güneyinde yaşar, bunlara ek olarak da Cumhuriyeti'nin merkezinde yaşayanlara Ortalar (Sredniye) denir (Zhukovskaya, 2015). Geçmişte, bu etnik gruplar günlük yaşam tarzı ve maddi kültürü açısından farklıydı, ama bu zamana kadar o farklılıklar kaybolmuştur. Bazılarına göre, Çuvaş ismi "Bulgarca konuşan" ifadesinden gelir, ancak dilbilimcilerin çoğu, Çuvaş "Suvar" bulgar

kelimesinden geldiğini söyler. (Ulusal aksan. Национальный акцент, 2016). Çuvaşlar'ın çoğunluğu, Çuvaş Cumhuriyeti'nde yaşar. Bu Cumhuriyet Doğu Avrupa Ovası'nın doğusunda, çoğunlukla Volga'nın sağ kıyısında, Sura ve Sviyaga nehirler kolları arasında yer alır. Çuvaş Cumhuriyeti, batıda Nizhny Novgorod bölgesi ile kuzeyde Mari El Cumhuriyeti ile, doğuda Tataristan ile, güneyde Ulyanovsk bölgesi ile, güneybatı Mordovia Cumhuriyeti ile sınırdır. Çuvaş Cumhuriyeti, Volga Federal Bölgesi'nin bir parçasıdır. Çuvaş Cumhuriyeti dışında, Çuvaş halkının önemli bir kısmı Tataristan, Başkurdistan, Ulyanovsk ve Samar bölgelerinde, küçük bir kısmı Rusya Federasyonu'nun dışında yaşar (Ulusal aksan. Национальный акцент, 2016).

Çuvaş dili Türk dil ailesinin Bulgar grubuna aittir ve bu grubun bu zamana kadar konuşulan ve kullanılan tek dildir. Antropolojik açıdan, Çuvaşlar, Kafkas ve Moğol ırklar karışımına aittir.

2.2. Alıntı

2.2.1. Alıntı nedir?

İnsanların yaşadığı deneyimlerin en önemli ifadeleri o insanların dilinde bulunur. “Tarihî bilgilerimiz bize, komşuluk, savaş ve ticaret ilişkilerinin iki toplumun birbirini etkilemesine imkân sağlayacak ortamlar ürettiğini gösterir. Toplumlar arası bu ilişkiler dilde güçlü bir şekilde etki yaratır.” (Aksan, 2000).

İnsanların birbirleri ile etkileşim biçimlerine göre dil etkilenmeleri üç gruba ayrılır:

1. *Yan katman etkisi:* Komşuluk ya da aynı topraklarda bulunma sebebiyle diller birbirleriyle alışveriş ilişkilerine girer. Azınlık dillerinin ve göçmen grupların dillerinin ortak (üst) dili etkilemesi durumu: iki toplumun bir arada yaşadığı Kıbrıs'ta Türkçenin ve Rumcanın karşılıklı etkileşimi örnek olarak verilebilir.
2. *Alt katman etkisi:* Herhangi bir ülkede konuşulan dilin orayı fethedenlerin dilini etkilemesi. Yerli dil ülkeden silinse bile sonradan bağımsız olan toplumun dilinde etki bırakabilir: Hintçenin İngilizceye etkisi, Orta Asya Türk dillerinin Rusçaya etkisi örnek olarak verilebilir.
3. *Üst katman etkisi:* Bir ülkeyi bağımsızlığı altına alanların dilinin o ülkede konuşulan dili etkilemesidir: İngilizcenin Hintçeye etkisi, Osmanlıcanın Balkan dillerine etkisi örnek olarak verilebilir (Aksan, 2000).

Farklı dillerin arasındaki bağlantı sadece toplumların bir yerde bulunmalarından, günlük hayatta sözlü irtibat kurmalarından kaynaklanmaz, etkilenmeler doğrudan doğruya yazılı gereçlere de dayalı olabilir. Örnek vermek gerekirse, birbirine uzun mesafede bulunan ülkelerinin aynı dini benimsemeleri veya edebiyat, kültür aracılığıyla bir dilin başka dili etkilediği durumlar da görmek mümkündür (Aksan, 2000).

İletişim imkânları sunan bu zamanda neredeyse herkes yabancı dillerle ve yabancı kültürlerle karşılaşır. Ayrıca teknolojinin gün geçtikçe dil üzerine daha çok etki ettiği görülür.

Diller arası alışverişin yolu, insanların farklı dillere mensup gruplarla iletişim içinde olması ve yabancı dil bilen kesimin bildiği dili aktarmasıdır.

“Dilbilimde bir kişinin farklı sebeplerle ve başka koşullar altında birden daha çok dili öğrenmesi, kullanması veya ikinci bir dili anadiline yakın seviyede edinmesinde iki dillilik denir.” (Aksan, 2000).

Alıntı ise, bir dile çeşitli etkiler, özellikle kültür etkileri dolayısıyla yabancı dillerden ek ve kelime alınmasıdır (Gramer Terimleri Sözlüğü 2003).

Alıntıların kaynak açısından iki türü vardır:

1. İç alıntılar (idiolectic /dialectic / internal borrowings): kişi, sosyal grup ve şivelerden yapılan iç alıntılar bir yandan da anlam alanlarının daha küçük parçalarına ad olarak anlam örgüsünün daha ince ve daha sıkı dokunmasını sağlar (Fromkin, 1988).
2. Dış alıntılar (alien / foreign borrowings): komşu kavimlerin dillerinden yapılan alıntılardır. Bir dilin ses ve yapı düzeninin çatlayıp kırılmasına, anlam örgüsünün dağılmasına yol açar. Bu şartlardaki dil ilişkileri, ses ve anlam yapısı farklı dillere, birbirlerinden yeni şekiller taşımış farklı yapıdaki dilleri birbirine yaklaştırır (Jeffers & Lehist, 1982).

Alıntılar, büyük bir çoğunlukla verici dildeki (source language) ses ve anlam yapılarıyla değil, alıcı dilin (borrowing language) ses yapısıyla ve alıcı dilin anlam dünyasının ihtiyacına göre yapılır; ayrıca ses ve anlamca alındıkları yeni ortamlara uygun hâle getirilir. Alıntıların sınıflandırması ise şöyledir:

1. Ödünç kelime (loan word): kişi, sosyal grup ve meslek dilleri arasında ya da aynı dil ailesinde bulunan bir alıntıdır. İç alıntı türüne girer. Bu alıntı türünde ses ve

anlam açısından bir farklılık olmaz. Genel olarak iç alıntılar ödünçlenen kelime olarak dile girer, çünkü verici dilin ses ve anlam yapısıyla alıcı dilin ses ve anlam yapısı birbirine kesin olarak uyar. (Karaağaç, 2008)

Örnekler: *rent a car, usb, laptop, CV, bye bye, fast food, internet, link, selfie, star, show, online, global, full-time vb.*

Ayrıca, ödünç kelimenin üç bölümde incelenebilir.

- Verici dildeki imlâ kılavuzuna göre yazılıp verici dildeki telâffuzuyla seslendirilme Örneğin, *t-shirt* yazıp “tişört” okumak gibi.
 - Verici dildeki imlasını koruyarak alıcı dilin ses değerleriyle okunmak: *WC* yazıp “ve-ce” okumak gibi.
 - Sözcüğün alıcı dildeki okunuşuyla yazılmasıdır: *chat* yerine *çet* yazmak gibi.
2. Melez kelime (hybrid word): çok yaygın alıntı türlerinden biridir ve ses ve anlam yapısı olarak farklı diller arasında görülür. Dış alıntı türüne girer. Alınan kelime, alındığı dilin ses ve anlam biçimine uydurulur. Bu uygunlaştırma, sözcüklerin ses, anlam ya da hem ses hem anlam yapılarında gerçekleşir. Türk dilinde yok olan seslere sahip sözcüklerdeki bazı sesleri Türk dili düşürür ya da değiştirir. Arapça olan “*ömr*”, “*ilm*” gibi kelimeler, Türkçede “*ömür*”, “*ilim*” olarak geçer. Fransızca olan “*jaket*”, “*jimnastik*”, Türkçede “*ceket*”, “*cimnastik*” olarak geçer. Rusça olan “*samavar*”, Türkçede “*semaver*” olarak geçer.
3. Anlam aktarması (loan translation): bir sözcüğün mânâsının morphem alıcı dile aktararak, verici dilin mânâ örgüsünün özelliğini taşıyan ama alıcı dilin ses ve yapılarıyla karşılanan alıntılardır (Karaağaç, 2008). Bu alıntı türünde, sözcüğün ses ve şekil yapıları alıcı dilden, mânâ ise verici dilin mânâ örgüsünden alınır.
- Örnekler: *Spider Man – Örimcek Adam, Lightning McQueen – Şimşek McQueen, snowman – kar adamı, cold war – soğuk savaş, part-time – yarı zamanlı vb.*

2.2.2. Rus dilini zenginleştirme yolu olarak başka dilden sözcükler alma

Kronolojik olarak Rusça kökenli kelimeler dört gruba ayrılır: Hint-Avrupa, Genel Slav, Doğu Slav, Rusça özlü. Hint-Avrupa grubu, Hint-Avrupa etnik topluluğunun dağılmasından hemen sonra, Slav dili de dâhil olmak üzere bu dil ailesinin eski dilleri tarafından miras olarak bırakılan kelimelerdir (Valgina, Rozental, & Fomina, 2002). Bu nedenle Hint-Avrupa dil ailesine giren dillerde akrabalık ve hayvanlar terimleri birbirine benzerlik gösterir.

Genel Slav (veya Slav) grubu, Doğu, Orta Avrupa ve Balkanlar'ın geniş topraklarını işgal eden Slav kabilelerinin dilinden eski Rus dili tarafından miras olarak bırakılan kelimelerdir. Bu kelimeler tek bir iletişim aracı olarak, yaklaşık VII. yüzyıla kadar Slavların farklı yerlere yerleştirilmesiyle bağlantılı olarak dil topluluğunun ayrıldığı zamana kadar kullanılır (Mandel, 2014). Genel Slav dilinin yayılması sırasında lokal ortak bir dilin olması kuşkusuzdur, çünkü ileride bu lokal diller genel Slav diller ailelerinin temelini oluşturur, meselâ: Güney Slav, Batı Slav ve Doğu Slav grupları. Bununla birlikte, bu grupların her birinde, Slav Birliği döneminde ortaya çıkan kelimeler vurgulanmaktadır.

Doğu Slav grubu, VII.yüzyılda Doğu Slavlar, (Modern Rus ataları, Ukraynalılar, Beyaz Ruslar) Kiev Knezliği, büyük feodal devlet yardımıyla birleştirilen milletler tarafından kullanılmaya başlayan kelimeleri içerir (Mandel, 2014).Şu anda tarihsel leksikolojinin Doğu Slav grubunun içerdiği kelimeler hakkında çok bilgisi olmadığı söylenir.

Rusça özlü grubu, bu grupta XVII.yüzyılında ulusal bir Rus dili oluşturduktan sonra kullanılmaya başlayan kelimelerdir (Mandel, 2014).

Eski zamanlardan beri Rus milletinin diğer devletlerle kültürel, ticarî, askerî ve politik ilişkilere girmesi kelime alıntısına büyük bir yol açar.Kelimelerin kullanılma sürecinde ödünçlenme dilinden Rusça'ya çok etki bırakılır (Batühno, 2011).Zaman geçtikçe ödünçlenen kelimeler çok sık kullanılmaya başladığı için artık yabancı kelimeler olarak sayılmaz.Farklı dönemlerde Rusça'ya giren kelimelerin sayısı hep yüksektir.Şu anda *сахар* (*şeker*), *свёкла* (*pancar*), *баня* (*banyo*) gibi kelimeler Rusça'ya özgü kelimeler olarak algılanmaktadır, fakat bu kelimeler Rusça'ya Yunanca'dan geçer.Ayrıca, artık *школа* (*okul*, *Latince'den geçen*), *карандаш* (*kurşun kalem*, *Türk dillerden geçen*) *костюм* (*eşofman*, *Fransızca'dan geçen*) gibi kelimeler Rusça'ya özgü olarak sayılır.Rusça'nın ulusal kimliği ödünçlenme nedeniyle hiç bir zarar görmediği düşünülmektedir çünkü ödünçlenme herhangi bir dilin doğal zenginleşme yoludur. Rus dilinin de bağımsızlığını koruyarak ödünçlenme yoluyla zenginleştiğini söylemek mümkündür.

Belirli kelimelerin hangi dilden geçtiğine bağlı olarak, Mandel'e göre iki tür ödünçlenme tahsis edilebilir:

1. Akraba dil ödünçlenme (Slav dilleri ailesinden geçen kelimeler)
2. Yabancı dil ödünçlenme (Diğer dil ailesinden geçen kelimeler) (Mandel, 2014).

Birinci ödünçlenme türü Slav dilleri ailesinden geçen kelimeleri içerir (bazı dilbilim literatüründe Eski Bulgarca olarak geçer). İkinci ödünçlenme türü genelde Yunanca,

Latince, Türk dilleri, İskandinavya ve Batı Avrupa dillerinden geçen kelimeleri içerir. Girme zamanı açısından da ödünçlenme şu şekilde açıklanabilir:

- İçindeki bazı kelimeler Hint-Avrupa Dil topluluğunun dönemine ait olanlar
- Genel Slav dilleri topluluğuna ait olanlar
- Eski Rus döneminde Doğu Slav dillerin kelime dağarcığını zenginleştirenler.

Aynı zamanda, Rusça kökenli kelimeler diğer dillere de girmeye başlar. Bu dillerin arasında da özellikle akraba Eski Slav kökenli dil aileleri yer alır. Bundan dolayı, Belarusça, Ukraynaca, Lehçe, Slovakça gibi diller Rusça'nın zenginleştirilmesinde büyük bir katkıda bulunmuştur (Mılnikova, Fadeeva, & Glotova, 2014).

X. yüzyılın sonrasında Hristyanlık kabul edildikten sonra Eski Slav kelimeler yaygınlaşmaya başlar. Bu kelimeler Yunan dinî kitapları tercüme etmek için kullanılan edebî bir yazılı dil olarak bir dizi Slav eyaletinde uzun süre boyunca kullanılan akraba Slav dilinden geçer. En başından beri, bu dil kilise dili olarak geçmektedir (Babina, Beloglazova, Belousova, & Mazurenko, 2014). Farklı ülkelerde, lokal dillerinin özelliklerini benimseyerek dinî yazılarda da geçmeye başlar. Ayrıca Eski Slav yazılarının anıtlarında Eski Slav ve Rus dillerinin karışımını görmek gayet mümkündür. Bu Eski Slav kelimelerinin Rus diline geçmesi yabancı dil ödünçlenme olmadığını gösterir.

Rusça tarafından ödünçlenen Eski Slav kelimeler hepsi aynı değildir: bazıları genel Slav dilinde bulunan eski Slav kelimelerin türleri; diğerleri ise öz eski Slav kelimelerdir; ayrıca eşanlamlı olan ama tamamen farklı fonetik yapısına sahip öz Rusça kelimeler vardır (Yansükeviç, Guseva, Bagaeva, & Laçimova, 2009). Son olarak eski Slavizmler, yani genel Slav görünümünün zamanındaki kelimeler, ancak eski Slav dilinde özel bir anlam kazanmış ve bu anlamla Rus kelime dağarcığının bir parçası olmuştur.

Eski Slavizmler Rusça kelimelere göre farklı fonetik, morfolojik ve semantik özelliklere sahiptir:

Ana sesler şunlardır:

1. tam vokalizm eksikliği;
2. *-ra, -la* harfler ile başlayan ;
3. *-jd, -ş* kelimelerin birliği;
4. *-e* harfin kelimenin başında.

Morfolojik özellikleri şunlardır:

1. -voz önekler;
2. -stvi (ye), -ç (yi) gibi sonekler;
3. -bogo, -dobro, -zlo gibi karmaşık kelimelerin karakteristik ilk parçaları (Valgina, Rozental, & Fomina, 2002).

Eski Slav kelimeler bazı semantik ve üslup özelliklere sahiptir. Böylece, başlangıçta ağırlıklı olarak dini kitaplarda kullanılan eski Slavizmin Rus varyantları ile karşılaştırıldığında, daha soyut bir anlamda olduğu bilinmektedir.

Rusça'da, diğer akraba Slav dillerinden, örneğin Belarusa, Ukraynaca, Lehçe, Slovakça vb. ödünçlemeler vardır. Bu dillerden geçen kelimeler eski Slav diline göre Rusça'ya yeni girer. Böylece, Lehçe dilinden ödünçlenmeler XVII-XVIII yüzyıllara kadar uzanır. Bunların bir kısmı, Avrupa dillerine (Almanca, Fransızca, vb.) kadar uzanır. Ancak birçok Polonya'ya ait kelime (polonizm) de vardır.

“Slav dillerinden ödünçlenmesiyle birlikte, gelişiminin farklı aşamalarında Rus kelime dağarcığına, örneğin Yunan, Latin, Türk, İskandinav, Batı Avrupa gibi Slav dilleri olmayan ödünçlenmeler de olur. Yunanca'dan ödünçlenmeler, genel Slav Birliği döneminde Rusça kelime dağarcığına girmeye başlar. Ayrıca, bazı Yunanca kökenli kelimeler Fransızca gibi dillerin aracılığıyla da girer. Latince'den ödünçlenme, özellikle bilimsel ve teknik, kamu ve politik terminoloji alanlarında Rus dilinin zenginleştirilmesinde önemli bir rol oynar. Özellikle, Latince kelimelerin çoğu, daha çok Lehçe ve Ukraynaca dilleri aracılığıyla, XVI ve XVIII yüzyıllar arasında Rusça'ya girer. Ayrıca Latince kökenli birçok kelime, uluslararası terimler vakfı grubunu oluşturur” (Mandel, 2014, s.173)

Askerî çatışmalar, çok erken başlayan ticarî ve kültürel ilişkilerin sonucu olarak Türk dillerinden de Rusçaya çok sayıda kelimeler girmeye başlar. Türk ödünçlenmelerin arasında çok yıllık Tatar-Moğol boyunduruğu nedeniyle daha çok Tatar dilinden sözcükler geçmiştir (Mandel, 2014). Özellikle askerî, ticarî ve ev konuşmalarından birçok kelime kullanılır: *кобура* (tabanca kılıfı), *караван* (kervan), *күрган* (höyük), *колчан* (titreme çanta), *каракуль* (astragan), *казна* (hazine), *деньга* (para), *алтын* (altın), *базар* (pazar), *коврига* (sotun ekmeği), *изюм* (üzüm), *арбуз* (karpuz), *таз* (leğen), *утюг* (ütü), *очаг* (ocak), *епанча* (panço), *шаровары* (şalvar), *кушак* (kuşak), *тулуп* (tulup), *аршин* (arşın), *бакалея* (bakka), *лапша* (erişte), *чулок* (çorap), *баушмак* (başmak), *сундук* (sandık), *халат* (bornoz), *туман* (duman), *кавардак* (dağınık). At cinslerinin neredeyse tüm isimleri Türk dillerinden ödünçlenmiştir.

Rusçada İskandinav dillerinden ödünçlenmelerin sayısı oldukça azdır, çoğu Antik Döneminde geçmiştir (Mandel, 2014). Bu ödünçlenmelerin ortaya çıkışı, erken ticaret

bağlantılarından kaynaklanır. Ancak, sadece ticarî terimleri değil, aynı zamanda deniz terimleri, ev eşyası kelimeleri de geçer. Örneğin “Igor, Oleg, Rürik” gibi İsimler İskandinav dillerinden geçer. Bundan dolayı Batı Avrupa Dilleri de Rus dilini çok etkilemiştir. XVII-XVIII yüzyıllar arasında Büyük Petro reformlarıyla bağlantılı olarak, Germendilleri (Almanca, İngilizce, Hollandaca) ve Roman dillerinden (örneğin Fransızca, İtalyanca, İspanyolca) ödünçlenmeler olmuştur (Mandel, 2014).

Almanca'dan, ticarî, askerî, sanat, bilim ve ev konuşmalarında kullanılan terimler geçmiştir. İngilizce'den de XIX yüzyılda deniz ile ilgili terimler geçmiştir ancak sosyal yaşam, teknoloji, spor ile ilgili kelimeler daha çok XX yüzyılda ödünçlenmiştir. Özellikle İngilizce kelimeler (daha çok ABD şivesinde) Rus toplumundaki ekonomik, sosyal ve politik dönüşümlerle bağlantılı olarak XX yüzyılın sonlarında yaygınlaşır ve kullanılmaya başlar. XX yüzyılın sonlarındaki ödünçlenmeler daha çok teknik, spor, finansal, ticarî, sosyo-politik alanlarını etkilemiştir.

Fransızcadan ödünçlenen kelimelere gelirse, onlar daha çok ev konuşmalarından alınmıştır. Diğer Batı Avrupa ödünçlenmelerinde ise İtalyan kökenli müzikal terminoloji öne çıkmaktadır. Çok az sayıda kelime İspanyolca'dan geçer (Batühno, 2011). Rusçaya geçen yabancı kelimelerin çoğu fonetik, morfolojik ve semantik açısından değişiklik gösterir. Ancak ödünçlenen kelimelerin hepsi değişiklik göstermez. Orijinal hâliyle geçen kelimeler de vardır.

2.2.3. Rus dilinde ödünçlenme sınıflaması

Eski zamanlardan beri Rusça kelimeler de dünyanın farklı dillerine girer. Rusça kelimeler aktif bir şekilde Kuzey Avrupa dillerine geçer (Samotik, 2012). Özellikle İzlandalı destanlarda geçen etnik bağlar bunu kanıtlar. XVI yüzyıldan itibaren Rusça kelimeler Batı Avrupa halkları tarafından ödünçlenir. Böylece, 1528'ten İngiltere ve Rusya arasındaki ticarî ilişkiler güçlenmeye başladığı zaman, Rus yaşamının farklı alanlarında kullanılan terimler İngilizce'ye geçmiştir: resmî iktidardaki kişilerin, belgelerin, kurumların isimleri; para işaretlerinin isimleri, ağırlık ve uzunluk önlemleri; ev isimleri; hayvanların, kuşların, balıkların isimleri, vb. XIX-XX yüzyıllarda Rusya'nın sosyo-politik yaşamını yansıtan kelimeler ödünçlenmiştir. Devrimden sonra çok sayıda Sovyet sosyo-politik, ekonomik, bilimsel, kültürel yaşam terimleri geçmeye başlamıştır (Samotik, 2012). Ayrıca Bulgarca, Lehçe, Slovakça ve diğer Slav dillerinin kelime dağarcığına geçen birçok Rus kelime olduğunu söylemek gerekmektedir. Uzun zamandan beri Rus kelimeleri Doğu halklarının

dillerine geçmektedir. Bundan dolayı, Rusça kelimeler Afrika'da yaşayan birçok halk tarafından ödünçlenmektedir.

Kelime, dilin temel birimidir. Yüzyıllar boyunca kelimelerin yardımıyla belli nesnelere adlandırılır; birbirimizle konuşur; fikirlerimizi, hissettiklerimizi dile getiririz. Dil, insan toplumunun varlığı boyunca gelişen sosyal bir fenomendir. Çağdaş Rus dilinin kelime hazinesi uzun bir tarihe sahiptir. Kelime dağarcığımız sadece orijinal Rus kelimelerden değil, aynı zamanda diğer dillerden ödünçlenen kelimelerden de ibarettir. Rus dilinin tarihsel gelişimi boyunca yabancı kelimeler onu zenginleştirmiştir ve hâlâ zenginleştirmeye devam etmektedir. Bazı ödünçlenmeler eski zamanlarda, diğerleri ise nispeten yakın zamanlarda yapılmıştır. Rus kelime dağarcığını zenginleştiren iki yön vardır:

- Yeni kelimeler, dilde mevcut olan kelime oluşturuıcı unsurlardan (kök, sönek, öneklerden) üretilir. Böylece orijinal Rus kelime dağarcığı zenginleşir;
- Yeni kelimeler, Rusya ve diğer yabancı ülkelerin arasındaki ekonomik, politik ve kültürel ilişkilerin sonucu olarak gelişmesidir.

Rus kelime hazinesinin oluşumu aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tablo 1.

Çağdaş Rus dilinin kelime hazinesi

Orijinal Rusça kelimeleri	Alınan Rusça kelimeleri
1. Hint-Avrupa kelimeleri	Diğer Slav dillerinden
2. Genel Slav kelimeleri	Slav olmayan diğer dillerinden
3. Doğu Slav kelimeleri	İskandinav, Türk, Latin, Yunan dillerinden
4. Öz Rusça kelimeleri	İngiliz, Alman, Fransız dillerinden

2.3. Türkçeden Rusçaya Geçen Kelimeler

2.3.1. Türkizm kavramı¹

Rusçadaki türkizmler, farklı tarihsel dönemlerde Türk dillerinden Rus, eski Rus ve Slav dillerine ödünçlenen kelimelerdir. Türk dilleri aracılığıyla Rus diline Arapça, Farsça kökenli Türkizmlerin dilsel statüsüne sahip kelimeler de girer. Ayrıca Türkizmler, arabulucu dilden bağımsız duran Türk kökenli kelimelerdir. Ödünçlenmelerin büyük bir kısmı XVI-XVII yüzyıllar arasına denk gelir (Fatkullina & Suleymanova, 2015). Türk ödünçlenmelerin fonetik özelliğine büyük ünlü uyumu denir, Rusça'daki örnekler şöyledir: башмак (başmak), алмаз(elmas), казна(hazine), батрак (tarım işçisi), балда (aptal), сазан (sazan), таракан (hamamböceği), баклажан (patlıcan), балаган(eski bina); сундук (sandık), урюк (kuru kayısı), утюг (ütü), чубук (çubuk), чугун (dökme demir) (Korkmazova, 2004).

Türk kökenli kelimeleri bazı son -lık ve -ça ekleri karakterize eder: башлык (başlık), ярлык (etiket), балык (balık), шашлык (şaşlık); каланча (büyük bina), алыча (erik türü), парча (parça), саранча (çekirge), birçok coğrafi isim de -ça ile bitiyor (Korkmazova, 2004).

Kronolojik olarak birkaç Türk ödünçlenme türü ayırt edilebilir:

6. Slav dilinden kalan Türkizmler
7. Moğol öncesi dönemi ödünçlenmeler
8. Altın Ordu dönemi ödünçlenmeler
9. XVI-XVII yüzyıllar arası ödünçlenmeler
10. XVIII-XX yüzyıllar arası ödünçlenmeler (Fatkullina & Suleymanova, 2015).

Belirli bir ödünçlenmenin hangi dilden alındığını tam olarak belirlemek mümkün değildir. Çeşitli nedenlerden dolayı politikacılar ve tarihçiler "Türkizmler" kavramına farklı anlamlar yüklemektedir. Türkizm (ya da daha yaygın olarak kullanılan – Pantürkizm), Osmanlı Devleti'nin son yıllarında ortaya çıkan, Osmanlılık ve İslamcılık akımları karşısında bütün Türklerin tek vatanda ve tek bayrak altında birleştirilmesini amaçlayan akımdır (Türk Dil Kurumu).

"Türkizm'in en doğru tanımları aşağıdaki yazarlar tarafından verilir: Charles W. Hostler: "Türk dili konuşan halkların politik ve kültürel birliği için çabalayan bir hareket"(Warren Hostler, 1993); Jacob Landau: "Türk kökenli halkların kültürel,

¹Bu araştırmada Türkizm kavramı hem bir akım hem de Türkçeden Rusçaya geçen kelimeler anlamında kullanılmıştır.

psikolojik (ya da her ikisi birlikte) temelleri - bir dernek oluşturmak için olan bir birliktelik hareketi”(Landau, 1999); Rafael Muhammeddinov: "Ortak bir etnik kökenin tanınması, dillerin ilişkisi ve Türk halklarının kültürlerinin yakınlığı ve bu halkların birliğini, kardeşliğini ve işbirliğini teşvik etmenin yanı sıra özgürlüklerini ve bağımsızlıklarını koruma ve ilerleme ve refah yolunda ilerlemelerine katkıda bulunmalarından kaynaklanan bir fikir sistemi”(Muhametdinov, 1996, s. 128)

Macar Oryantalist-Türkolog Arminius Wamber “Türkizm” kavramını “Panturanizm” olarak adlandırır. Fakat "Turan" kelimesinin kendisi oldukça uzun bir tarihe sahiptir: Persler arasında, "Turan" kelimesi İran'a karşı çıkan göçebe Türklerin dünyası anlamına geliyordu. Macaristan'daki Turanizm, Birinci Dünya Savaşı sırasında Panslavizm'e karşı bir tür tepki olarak kuruldu ve aslında Türk ve Ugro-Fin halklarının Birliği fikrini ifade eder (Vambéry, 1885). Yani anlamlı bir bakış açısından, "Türkizm" kavramı "Turanizm" kavramından daha dardır. Literatürde, Türk Birliği fikrinin destekçileri de dâhil olmak üzere, iki benzer terimin karıştırılması nadir değildir. Bunun için, "Pantürkizm" ve "Türkizm" kavramları arasında da belirli bir sınır çizilmelidir.

Türkizmin kökeni: Türkizm fikrinin oluşumu, Osmanlı İmparatorluğu ve Rusya'nın Türk halkı ile ilişkisi ile doğrudan ilişkilidir. 19. Yüzyıl sonlarında Osmanlı İmparatorluğu krizi birçok politikacı ve bilim insanı arasında, devleti güçlendirebilmek için kendi ideolojilerini geliştirme fikrini ortaya çıkardı (Fatkulina & Suleymanova, 2015). Aslında, Türkizmin öncüleri, ilk önce Türk dünyasının çeşitliliğine dikkat çeken Türk tarihçileri olarak görülebilir. Süleyman Paşa (1836-1892) kitabında "Tarikh-i Alam" ("Dünya Tarihi", 1876), örneğin İslam öncesi Türk tarihini ele aldı. Cevdet Paşa (1822-1895) "Kawaid-i Osmaniye" çalışmasında (Osmanlı kuralları) Osmanlı dilinin oluşumu hakkında yazdı. Yazar ve general Mustafa Dzhelaleddin Paşa (Polonyalı göçmen Konstantin Boretsky) (1826-1876), Türk tarihi ve Türklerin Batı dünyasına etkisi hakkında yazılar yazdı. Fransızca'da yayınlanan Eski ve Modern Türkler adlı eserinde, genel olarak modern uygarlığın kökenlerinin Türk tarihinde aranması gerektiğini ve Türklerin modern Avrupa dillerinin ve kültürlerinin yönetimini büyük ölçüde etkilediğini savunur. Celaleddin Paşa, Türkçeyi Arapça ve Fransıza kökenli kelimelerden temizlemeyi öneren ilk kişilerdendi. (Korkmazova, 2004).

19. yüzyılın ikinci yarısında Türk aydınları üzerinde önemli bir etki de Avrupalı yazarların eserleri tarafından yapılır. Ünlü Macar Türkolog Arminius Vambury'nin (1832-1913) çalışmaları, Türk okurları Orta Asya ve Rusya Türk halklarına tanıtır. Fransız tarihçi Leon Kaun'un çalışmaları, "Asya, Türkler ve Moğollar Tarihine Giriş", Türkiye'deki Türk tarihi çalışmalarına güçlü bir ivme kazandırır. Bu kitap Türkiye'de çok popüler olur ve

Fransızcadan Türkçeye çevrilir. Onun kendi görüşüne göre, Türk halkları Moğolların doğrudan torunlarıdır. Kaun tanımında, Türkler'in, Araplardan veya Perslerden çok daha iyi savaşçılar olduğunu belirtir. Kaun kitabında, Türklerin kültür ve sanat alanındaki başarılarına yer verir. Bazı araştırmacılara göre, Türk aydınları arasında Türk birlik fikirlerinin ortaya çıkmasına doğrudan katkıda bulunan Kaun'dur (Muhametdinov, 1996).

2.3.2. Türkçe kelimelerin Rus diline girmesinin temel sebepleri

Herhangi bir dilin Rusça da dâhil olmak üzere, kelime dağarcının incelenmesi, sadece dilsel değil, aynı zamanda tarihsel, etnografik bir ilgiye sahiptir, çünkü herhangi bir toplumda meydana gelen birçok süreç dilde yansıtılır. Bununla birlikte, farklı dillerde konuşanların arasındaki ilişkilerin güçlenmesi sadece bir dilin kelime hazinesinin zenginleşmesine değil, aynı zamanda bazı kelimelerde belirteçlerin kaybolmasına neden olur. Bunun için, orijinal ve ödünçlenen kelimeler arasındaki ilişkiyi net bir şekilde öğrenmek için dilin kelime hazinesini incelemek oldukça önemlidir. Buna ek olarak, bu konunun önemi, son zamanlarda Doğu kültürüne, dillerine, özellikle de gün geçtikçe Türkiye'ye karşı duyulan ilginin artmasından kaynaklanır. Ayrıca Rus dilinde kullanılan Türkçe kelimelerin incelenmesi sadece Hint-Avrupa dil ailesi çalışmaları için değil, aynı zamanda Rusya topraklarında bulunan Türk bölgelerinde Rus dilinin işleyişi için de önemli bir yer tutar.

2.3.3. Türk kökenli Rus soy isimleri

Rus ve Türk halkının uzun süren ilişkilerinden dolayı Rusçaya geçmiş Türk isimlerinin arasında takma adlar ve soyadlar önemli bir yer tutar. Rus eski ve çağdaş soyadlarının çoğu Türk kökenlidir ve bu soyadların çoğu Türk takma adlarından gelir ama bu soyadları taşıyan insanların Türklerle ilgisi olmadığı da söylenir (Çiçagov, 1959).

Rusların Türk kökenli soyadları taşımasına rağmen, şimdiye kadar bu konuya özel bir çalışma yapılmamıştır. Rus soyadlarına ilişkin bilgileri Tupikov'un sözlüğünde, Ekzemplarski'nin kitabında bulabiliriz. Bu konu ile ilgili ilk çalışmalar yapan Karnoviç, Rus tarihî isimlerinde Türk etkisine dikkat çeker. Etimolojik çalışmalar sadece adları ve soyadlarını değil, aynı zamanda kökenleri, yani soy ağaçları hakkında bilgi içeren kaynaklardır.

Türk kökenli Rus soyadları hakkında Selişev örnekler vermektedir: Булгак (Bulgak) – huzursuz, telaşlı insan; Бурнаш (Burnaş) – kabadayı, çapkın; Сутырға (Sutırğa) – mızız insan vs., ayrıca bu çalışmada Türk kökenli isimleri de görmek mümkündür, meselâ: Алай

(Алай), Ахмат (Ahmet), Балбан (Balban), Кызыл (Kızıl), Касим (Kasım), Кыпчак (Kırçak), Мамай (Mamay), Мансур (Mansur), Мурат (Murat), Саадак (Saadak) vs (Selişev, 1948).

Bununla birlikte, Türkolojik açıdan, Türk kökenli Rus soyadlarının daha ayrıntılı bir filolojik analizi ve bunların ortaya çıkmasının belirli tarihsel koşullarının belirlenmesi Türkologlar tarafından yeterli şekilde henüz yapılmamıştır.

Bunun için her antroponimin (soyadının) kökeninin bilimsel açısından kanıtlanması için şunlar gereklidir:

- Mümkün olduğu kadar soyadının uzak atalarının takma adlarıyla olan bağlantısını ve bu soyadıyla ilgili diğer isimlerle olan tarihsel bağlantıları uygun soy ağacına göre kurmak;
- Belirli bir soyadının veya takma adının en doğru transkripsiyonunu oluşturmak
- Kaynak kelimenin analizini vermek

Kural olarak soyağaçlarında belirli bir soyadının kurucusunun kökeni belirtilir ve çoğu zaman soyadının atası Batı veya Doğudan gelir (Karnoviç, 1886). Çoğunlukla, Türk kökenli olduğunu belli eden kurucuların soyadları Batı soyadları olarak geçer, fakat soyadlarının köküne bakarsak Türk kökenli olduğu hemen anlaşılabilir (Selişev, 1948).

Türk kökenli Rus ailerinin atalarının büyük bir kısmı kronolojik olarak XIV ve XV yüzyılların sonuna ait olan Altın Ordu'dan gelir ancak Altın Ordu'dan önce de Polovets, Peçenek ve Uzlardan kalma soyadları vardır (Tupikov, 1903).

Daha önce belirtildiği gibi, Türk soyadlarının çoğu Polovets, Peçenek, Uzlar veya Altın Ordu'dan gelir veya Rus doğumlubir ailede Türk akrabalarına verilen bir takma addan (örneğin, Rus akrabalarının karışık evliliklerinde) gelir (Selişev, 1948). Geleneksel Rus ailesinin üyelerinden birine verilen bu tür Türk takma adları, onu alan kişiye atanır ve sonraki torunları bu takma adla yeni bir soyadı alır ve böylece eski soyadı kullanılmaz. Genel olarak takma ad, belirli bir kişinin belirli bir özelliğini, çoğu zaman olumsuz bir şekilde yansıtır. Takma adlar, gramer açısından çoğu zaman sıfat olarak kullanılır. Örnek olarak bunlar verilebilir:

- Тургенеv (Turgenev) soyadı çok belirgin Türk-Moğol temelini taşır, çok hızlı anlamına gelir;
- Аксаков (Aksakov) soyadı topal anlamına gelir;

- Кутузов (Kutuzov) soyadı kuduz anlamına gelir. İlginçtir ki, Kutuzovların soyadı soyağacalarına göre Batı'dan gelir, ancak 'kuduz' kelimesinin temelini açık olarak Türk kökeli olması, bu soyadının Doğu ile özellikle Türk halkarı ile bağlantısını gösterir. Yani Golenişev-Kutuzov ailelerinin soyağacına bakmış olursak, bu soyadı Rusya'ya Alexander Nevskiy için gelen Alman kökenli Gabriel adından gelir ve bu Gabriel'in torunu Fedor Alexandrovich Kutuz vardı. Andrei Mikhailovich Kutuzov'un soyundan gelen bu Fedor Kutuz'un kızı, Kazan Simeon Çarı ile evlenir. Yukarıda adı geçen Kutuz'un kardeşi vardı, onun adı Ananii Alexandrovich. Bu örnekte, Türk kökenli soyadını Batı kökenli bir soyad olarak algılandığını görürüz. (Superanskaya)

Belirli bir soyadının etimolojisini belirlerken, zorluklar ortaya çıkabilir çünkü soyadları genelde doğrudan değil mecazî anlamlarında kullanılır ve bu nedenle belirli bir kelime birkaç farklı mecazî anlama taşıyabilir ve belirli bir soyadı bu birkaç anlamlarından hangisi doğru olduğunu belirlemek zordur. Bunun gibi durumlarda bütün mecazî anlamlar verilir ve doğru olanı bizim kendimiz tahmin etmemiz gerekir (Baskakov N, 1979).

Böylece, her soyadının genel analiz şeması aşağıdaki yapıya sahiptir:

- Diğer soyadlarıyla bağlantı kurmak;
- Türk kelimesinin analizi ve diğer dillerden çevrilmiş kelimeleriyle kıyaslamak;
- Varsayılan etimolojiler;

Sonuç.

1. Куракин (Kurakin) soyadı. Litvanya'nın Büyük Dükü Gediman'nın soyundan gelen Rus knez ailesinin soyadı. Gediman ise, Rus topraklarını vaftiz eden Rus Büyük Dük Vladimir Svyatoslavoviç'ten gelir. Büyük Dük Gedimina'nın torunu, 1408 yılında Moskova'ya gelen Dük Zvenigorodsky, büyük Dük Vasily Dmitrievich'in hizmetine katılır. Onun oğlunun torunu Bulgak takma adını taşır (Baskakov, 1969).

Kurak kelimesi ise Çağdaş Türk dillerinde iki anlam taşır: 1. Bez parçası 2. Kuru

2. Булгаков (Bulgakov) soyadı. Bulgakov soyadı oldukça eski ve yaygın, ancak Rus tarihine bakmış olursak Kurakin soydından daha sonra ortaya çıkar. Bulgakov soyadının kökeni Türkçe *bulyaq* kelimesiyle açıkça bağlantılıdır. Bulyaq kelimesi karıştırmak anlamına gelir (Baskakov, 1969).

3. Дашков (Daşkov) soyadı. Daşek takma adı hem Polovtsy hem de Altın Ordu'nun bir parçası olan Oğuz kabilesinin temsilcisine ait olabilir. Bu kelime sel, su baskını, taşma, kibirli anlamlarına gelebilir (Baskakov, 1969).
4. Бугурлин (Buturlin) soyadı. Buturlin soyadı, hem eski hem de modern Türk dillerinde bulunan budur ~ butur veya budur ~ butur Türk kelimesine dayanır ve pürüzlü, özensiz, anlamlarına gelir (Baskakov, 1969).
5. Сабуров (Saburov) soyadı. Bu soyad sabırlı anlamına gelir (Baskakov, 1969).

Diğer Türk kökenli Rus soyadları

Tablo 2.

Türk kökenli Rus soy isimleri

Rusça	Transkripsiyonu	Türkçe anlamı
Алмазов	Almazov	Almaz, dokunmaz
Аппаков	Appakov	Bembeyaz
Бажанов	Bajanov	Bacanak
Базаров	Bazarov	Pazar
Ельчин	Elçin	Haber veren kimse, elçi
Издемиров	İzdemirov	Demir, cesur insan
Кожаев	Kojayev	Ноча
Конаков	Konakov	Misafir
Коробанов	Korobanov	Kurban
Мансуров	Mansurov	Kazanan
Мурадов	Muradov	İradesi olan, arzu
Сунбулов	Sunbulov	Sümbül

Темиров	Temirov	Demir
Шишкин	Şişkin	Şişkin
Шарапов	Şarapov	Şeref

2.3.4. Rusya Federasyonu'nda Türkçe öğretimi

Rusya'da Türkçe öğretiminin tarihi 250 yıldan daha fazladır. Rusya'da Moskova Devlet Üniversitesi gibi büyük eğitim kurumlarının Türkoloji bölümünden mezun olan öğrenciler tarafından kurulan Türk dilini öğretme ve öğrenmeye yönelik çeşitli dil okullarının var olduğu ve Rusya'nın Sibiry'a bölgesine kadar Türkçe öğretimi veren çok sayıda üniversite ve dil merkezinin bulunduğu bilinmektedir (Urazaliev, 2020)

Rusya'da Türkiye Türkçesine karşı uzun zamandan beri büyük bir ilgi olsa da Türk diline olan ilgi 1990'lı yıllarından itibaren artmıştır. Rusya Federasyonu'nda bulunan birçok üniversitede Türk dili ve Türkoloji alanlarında dersler vermeye başlamıştır. Ancak herhangi bir yabancı dilin öğrenilmesinde olduğu gibi Türkçe öğretimi sırasında da sorunlar yaşanmaktadır. Urazaliev (2020), tarafından yapılan çalışmada bu sorunlar şöyle sıralanmıştır: öğrencilerden kaynaklı sorunlar, öğretmenlerden kaynaklı sorunlar, dil ortamından kaynaklı sorunlar, sistemden kaynaklı sorunlar, dil farkından kaynaklı sorunlar.

Bu araştırmada Çağdaş Rusçadaki Türkçe kelimeler tespit edilecek bu kelimelerin kullanım alanları, kullanım oranlarını ve tematik dağılımları ortaya koyulacaktır. Böylece bu kelimelerin Türkçe öğretiminde kelime öğretiminde sıklıkla kullanılması, kullanım alanlarına göre sınıflanması ve gerekli görülen yerlerde ders materyallerin içine alınması sağlanacaktır. Türkçe öğrenen öğrencilerin günlük yaşamda bilinen kelimelerden bilinmeyen kelimelere doğru ilerlemeleri de yeni bir dil öğrenme konusunda kolaylık sağlayacaktır. Barın'a göre(1992), temel söz varlığının kitaplarda verilmesi, kullanım derecesine göre kelimelere öncelik tanınması, kelimelerin öğrencilerin ihtiyaçlarına göre seçilmesi gerekmektedir. Karatay (2004) da dört temel dil becerisi olan okuma, yazma, konuşma ve dinlemenin öğrenciye kazandırılması ve öğrencinin de bu becerileri etkin bir şekilde kullanabilmesi ile kelime hazinesinin yakından bağlantılı olduğunu ifade etmiştir.

2.4. İlgili araştırmalar

Alanyazın incelendiğinde Aliyeva Esen'in (2008) yaptığı araştırmada şipova'nın sızlüzünden kelimeler esas alınarak Rus dilindeki Türkçe kelimeler ortaya koyulmuş ve sınıflandırılmıştır. Karaman (2009) tarafından yapılan araştırmada Rusçadaki Türkçe ödüñçlemeler incelenmiştir. Bu çalışmada, Rus leksikolog Maks Fasmer'in yaptığı Rusçanın Etimoloji sızlüzündeki Türkçe kelimeler ortaya koyulmuştur. Dinç (2015) tarafından yapılan çalışmada, Türkçe ile Rusçada benzer biçim ve işlevdeki ek çalışmasında hem Türkçede hem Rusçada var olan +(n)In ekinin işlevsel olarak benzerliğinin ele alındığı ve incelendiği görülmektedir. Daşdemir ve Efendioğlu (2016) tarafından yapılan araştırmada Kars ve Erzurum yöresi ağızlarında tespit edilen Rusça kökenli ödüñç kelimeler üzerinde durularak bugün bile Doğu Anadolu sahasında yaşamını devam ettiren bu Rusça ödüñç kelimeler vasıtasıyla Türkçe-Rusça arasındaki dil-kültür münasebetleri irdelenmeye çalışılmıştır. Yalap (2016) ise Sırpçadaki Türkçe ekler, kelimeler ve bu kelimelerin anadili Sırpça olanlara öğretimindeki durumu ele almıştır. Gürsü (2017) tarafından yapılan araştırmada ilk Rusça-Türkçe sızlüz ve eserdeki Rusça madde başı kelimelerden Türkçe kökenli olanlar incelenmiştir. Öztürk (2019) de Türk-Gürcü ilişkilerinin kültürel boyutunu dilsel bakımından değerlendirmiştir.

Bu araştırmada ise Çağdaş Rusçadaki Türkçe kelimeleri tespit ederek bu kelimelerin kullanım alanlarını, kullanım oranlarını ve tematik dağılımlarını ortaya koymak amaçlanmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın yöntemi

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplaması ve verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.2. Araştırma modeli

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması desenine göre tasarlanmıştır. Nitel araştırmalardan biri olan durum çalışması, bir ya da birden çok olayın, durumun derinlemesine ifade edilmesi, araştırılması, incelenmesi ve yorumlanması olarak açıklanmaktadır (McMillan ve Schumacher, 2006).

3.3. Evren ve örneklem

Araştırmanın evrenini, Rus dilinde kullanılan Türkçe kelimeler, örneklemini ise Ulusal Rusça Derlemi ve Şipova Sözlüğü'nde yer alan Türkçe kelimeler oluşturmaktadır.

3.4. Veri toplama aracı

Bu araştırmada Rus dilinde kullanılan Türkçe kelimeler, Ulusal Rusça Derlemi ve Şipova sözlüğü ölçüt alınarak tespit edilmiştir.

3.5. Verilerin analizi

Araştırmada elde edilen verileri analizi için doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırmada kelimeler için betimsel analiz, temalar için içerik analiziyapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Çağdaş Rusçada Türkçe kelimelerin kullanımına yönelik bulgular

Aşağıdaki tablo, Şipova'nın Rus dilinde bulunan Türkçe kelimeler sözlüğünde bulunan Türkçe kelimelerigöstermektedir.İncelenen sözlükte 2000 (iki bin) kelime bulunmasına rağmen Çağdaş Türk dilinde kullanılan 129 kelime tespit edilmiştir (Şipova, 1976). Tabloda Ulusal Rusça Derlem esas alınarak Türkçe kelimelerin Rus dilinde ne kadar kullanıldığı ortaya koyulmuştur. Tabloda yer alan rakamlar kelimenin son kullanıldığı yıl, parantez içindeki rakam ise kullanılma sayısıdır. Rus dilinde kullanılan Türkçe kelimelerin çoğunun –K harf ile başladığı görülmektedir. Ulusal Derlemler belli zaman aralıklarında güncellenmektedir.Bunun için Rusça Derlemi'nde bulunan Türkçe kelimelerin sayısının gün geçtikçe farklılaşma ihtimali bulunmaktadır.

Tabloya bakıldığında, Türkçe kelimelerin en sık gazete dilinde, en az ise çeviri metin dilinde yer aldığı görülmektedir. Türkçe kelimeler sırasıyla şiir dilinde, konuşma dilinde, sosyal medyada ve son olarak çeviri metinlerde kullanılmaktadır. Aşağıdaki tabloda Türkçe kelimelerin kullanım durumu yer almaktadır.

Tablo 3.

Türkçe kelimelerin kullanım durumu

1. Gazete	27519
2. Şiir	7838
3. Konuşma	2091
4. Sosyal medya	1691
5. Çeviri metin	666

Tablo 4.

Ulusal Rus Derlemi 'nde Türkçe kelimelerin kullanılma sayısı ve son yılı

Kelime adı	Konuşma	Gazete	Şiir	Sosyal medya	Çeviri metin
Adam (адам)	2010 (31)	2014 (814)	2016 (158)	2010 (45)	- (627)
Al (алый)	1986 (1)	2014 (109)	2010 (418)	1986 (1)	-
Ambar (амбар)	2009 (11)	2013 (41)	1996 (48)	1961 (12)	-
Amin (аминь)	2006 (32)	2014 (112)	1988 (124)	1995 (48)	(3)
Arşın (аршин)	2007 (12)	2013 (37)	2011 (96)	1988 (8)	2006 (2)
Atlas (атлас)	2011 (16)	2014 (334)	1993 (96)	1969 (15)	-
Ayva (айва)	2006 (1)	2013 (31)	1960 (4)	-	-
Bakkal (бакалея)	1985 (1)	1986(3)	2014 (42)	-	-
Baklava (пахлава)	-	2014 (11)	1990 (2)	-	-
Balalaуka(балалайка)	2007 (10)	2014 (70)	1981 (20)	2007 (5)	-
Balık (балык, рыба)	1979 (2)	2013 (27)	1982 (9)	1979 (11)	-
Balta(балда)	2008 (22)	1988 (227)	2000 (17)	2008 (33)	-
Bardak(стакан)	1979 (2)	2013 (27)	1982 (9)	1979 (11)	-
Barış (прибыль, барыш)	2007 (5)	2010 (40)	1952 (29)	1964 (3)	-
Basma (басма)	-	2013 (6)	-	-	-
Bayrak (байрак)	-	2008 (7)	-	-	-

Bergamot (бергамот)	-	2006 (13)	-	-	-
Boran (буран)	2004 (14)	2005 (224)	2000 (70)	2003 (16)	-
Burka (бурка)	2008 (3)	2008 (3)	1986 (17)	1964 (2)	-
Burun(бурун)	-	2014 (6)	1982 (41)		-
Сеуран(джейран)	-	2013 (4)	1960 (4)	-	-
Çador (чадра)	2003 (1)	2012 (10)	1992 (9)	-	-
Çakal (шакал)	2006 (14)	2014 (52)	2003 (62)	2000 (22)	1975 (22)
Çardak (чердак)	2013 (34)	2014 (293)	2002 (128)	2013 (29)	-
Çay (чай)	2005 (444)	2014 (3677)	2016 (695)	2013 (378)	1836 (6)
Çınar (чинара)	-	2013 (2)	1949 (7)	-	-
Çoban (чабан)	2002 (3)	2013 (59)	2000 (10)	1988 (4)	-
Çorba (чорба)	-	2011 (9)	1928 (1)	-	-
Çörek (чурек)	-	2007 (2)	1937 (6)	-	-
Çubuk (чубук)	-	2013 (5)	1965 (28)	-	-
Dalma(далма)	-	2011 (5)	-	-	-
Divan (диван)	2015 (83)	2010 (919)	1999 (174)	2013 (41)	-
Duman(туман)	2013 (87)	2014 (912)	2016 (1949)	2013 (97)	1836 (1)
Elmas (алмаз)	2010 (20)	2014 (658)	2000 (240)	1995 (69)	-

Eşek (ишак)	2007 (8)	2013 (31)	1986 (9)	1999 (8)	-
Fakir (факир)	2007 (5)	2008 (12)	1995 (17)	1983 (16)	-
Fındık (фундук)	2006 (2)	2012 (33)	-	-	-
Fıstık (фисташка)	-	2013 (5)	-	-	-
Göçebe (кочевник)	2009 (1)	2013 (33)	2000 (18)	-	-
Guguk(кукушка)	2007 (17)	2014 (130)	2016 (158)	2004 (21)	-
Haber (хабар)		2011 (13)	1798 (1)	-	-
Hacı (хаджи)	2004 (10)	2014 (314)	2000 (8)	1971 (2)	-
Halat (халат)	1969 (53)	2014 (352)	2016 (138)	2006 (43)	-
Halife (калиф)		2011 (21)	1952 (13)		-
Halife (халиф)	1966 (1)	2013 (21)	1983 (1)	1966 (1)	-
Hamsi (хамса)	-	2011 (6)	1965 (3)	-	-
Han (хан)	2010 (49)	2014 (500)	1999 (63)	2010 (31)	-
Hazine(казна)	2000 (11)	2014 (876)	1996 (64)	2005 (6)	-
Helva (халва)	2007 (4)	2014 (43)	1989 (12)	1955 (1)	-
Hurma (хурма)	2008 (2)	2014 (43)	1918 (1)	-	-
Jüt (джут)	-	2012 (6)	1930 (4)	-	-
Kabak(кабак)	2007 (22)	2014 (88)	2016 (119)	2007 (16)	1952 (1)
Kaban(кабан)	2010 (20)	2013 (144)	2012 (50)	2010 (25)	-
Kaftan (кафтан)	2004 (11)	2014 (204)	1982 (127)	1978 (7)	-

Калым (калым)	2003 (7)	2014 (35)	1969 (6)	1988 (2)	-
Калрак (калпак)		2011 (3)			-
Камчы (камча)	1974 (1)	2012 (2)	1934 (1)	1974 (1)	-
Камыш (камыш)	2011 (3)	2014 (64)	2016 (169)	1996 (1)	-
Каракепка	2008 (12)	2013 (175)	1992 (28)	2008 (8)	-
Караағаш (карагач)	-	2012 (7)	1956 (5)	-	-
Карга(карга)	1989 (4)	2013 (16)	1968 (21)	1989 (4)	-
Каргуз (арбуз)	2008 (22)	2014 (227)	2005 (47)	2007 (26)	2004 (1)
Каяк (каяк)	-	2014 (10)	-	-	-
Каумак(каймак)		2008 (1)	1922 (4)	-	-
Казак (казакин)	-	2005 (2)	1857 (1)	-	-
Казан (казан)	2009 (4)	2014 (52)	1990 (7)	1959 (4)	-
Кебар(кебаб)	1971 (1)	2013 (22)	-	1971 (1)	-
Кент (кент)	2002 (3)	2014 (140)	1985 (2)	2002 (15)	-
Керпіс (кирпич)	2000 (46)	2014 (577)	2014 (112)	2013 (19)	
Керван(караван)	2010 (13)	2014 (372)	1999 (127)	2010 (10)	-
Кесе(кисет)	1972 (1)	2013 (15)	1989 (34)	1972 (2)	-
Кейіф (кайф)	2010 (55)	2014 (504)	1991 (6)	2009 (38)	-
Кіміз (кумыс)	2004 (2)	2013 (44)	2014 (40)	1971 (1)	-
Кіна (хна)	-	2012 (9)		-	-

Kızıl (кизил)	1978 (2)	2013 (24)	1991 (9)	1978 (4)	-
Konak (кунак)	-	2012 (2)	1986 (15)	-	-
Kulak (кулак)	2001 (56)	2014 (795)	2005 (248)	2012 (39)	2006 (1)
Kuma(кума)	2010 (18)	2014 (93)	1999 (49)	2010 (20)	-
Kumaş (кумач)	2000 (3)	2011 (8)	1966 (51)	1971 (2)	-
Kurabiye (курабье)	-	2014 (3)	-	-	-
Kurgan (курган)	2012 (17)	2014 (486)	1999 (126)	1981 (11)	-
Kuşak (кушак)	1980 (3)	2009 (6)	2010 (45)	1979 (3)	-
Lavaş (лаваш)	2009 (4)	2013 (42)	1998 (3)	2006 (2)	-
Liman (лиман)	2003 (1)	2014 (56)	1995 (21)	2003 (1)	-
Limon (лимон)	2013 (22)	2014 (419)	1991 (49)	2013 (12)	-
Mağaza (магазин)	2004 (389)	2014 (6386)	2016 (92)	2015 (174)	-
Mangal(мангал)	2008 (5)	2014 (89)	1922 (1)	1982 (8)	-
Mantı (манты)	2005 (4)	2014 (50)	1934 (1)	1985 (2)	-
Maral(марал)	2008 (1)	2014 (14)	1961 (9)	-	-
Marifet (марафет)	2003 (7)	2013 (61)	1984 (2)	1999 (2)	-
Meudan(майдан)	2013 (3)	2014 (524)	2014 (7)	2013 (2)	-
Minare (минарет)	1966 (1)	2013 (21)	1986 (18)	1966 (1)	-

Mirza (мирза)	-	2014 (61)	1973 (4)	-	-
Molla(мулла)	2003 (6)	2014 (145)	1998 (29)	1992 (1)	-
Muşmula (мушмула)	-	2014 (3)	1934 (2)	-	-
Müftü (муфтий)	2003 (1)	2014 (314)	1921 (1)	-	-
Namaz(намаз)	2003 (3)	2014 (113)	1968 (9)	1988 (1)	-
Nargile (наргиле)	-		1960 (3)	-	
Ordu(орда)	2010 (8)	2014 (135)	2008 (126)	2010 (10)	-
Radışah (падишах)	1953 (1)	2013 (15)	1976 (20)	1953 (2)	-
Parça (парча)	1968 (1)	2013 (9)	1993 (62)	1968 (1)	-
Patlıcan (баклажан)	2010 (4)	2014 (67)	1922 (1)	2010 (5)	-
Pay (пай)	2001 (6)	2014 (209)	2016 (21)	1984 (4)	-
Pazar(базар)	2012 (99)	2014 (628)	2014 (146)	2006 (73)	-
Pilâv (плов)	2009 (8)	2014 (212)	2001 (19)	2005 (8)	-
Porsuk(барсук)	2006 (6)	2014 (69)	1940 (20)	1981 (5)	-
Sandal (сандал)		2014 (17)	1955 (3)		
Sarafan(сарафан)	2011 (12)	2014 (124)	1982 (65)	2011 (4)	-
Saray (сарай)	2011 (53)	2014 (405)	2005 (72)	2011 (40)	-
Sazan(сазан)	1978 (1)	2013 (42)	2000 (7)	1978 (1)	-

Şafran (шафран)	1979 (2)	2014 (47)	1977 (16)	1979 (1)	-
Şal (шаль)	2009 (10)	2013 (71)	1999 (131)	1989 (7)	1836 (1)
Şalvar (шаровары)	2008 (2)	2014 (46)	2016 (17)	2009 (1)	2009 (1)
Şaşlık (шашлык)	2016 (39)	2014 (411)	1998 (23)	2003 (41)	-
Şerbet (щербет)	-	2011 (1)	1925 (1)	-	-
Tafta(тафта)	-	2012 (17)	1993 (4)	-	-
Tezek(кизяк)	2011 (2)	2007 (2)	1980 (4)		
Topaz (топаз)	1983 (2)	2014 (85)	1982 (31)	1983 (2)	-
Töprü (терпуг)	-	2012 (7)	1984 (3)	-	-
Ulus(улус)	2010 (1)	2011 (26)	1859 (3)	2010 (2)	-
Ütü (утюг)	2012 (28)	2013 (209)	1989 (26)	2007 (22)	-
Üzüm (изюм)	2009 (3)	2014 (230)	2003 (18)	1996 (3)	-
Vatman(ватама)	-	2010 (4)	1927 (1)	-	-
Vişne (вишня)	2007 (18)	2014 (188)	2016 (39)	1988 (12)	-
Vurdalak (вурдалак)	2007 (1)	2009 (13)	1982 (12)	-	-
Yasemin (жасмин)	1997 (4)	2014 (248)	2005 (62)	-	-
Yoğurt (йогурт)	2010 (7)	2014 (280)		2010 (2)	-
Zurna(зурна)	-	2011 (2)	2000 (18)	-	-

Toplam	2091	27519	7838	1691	666
--------	------	-------	------	------	-----

Bu tabloda, Ulusal Rusça Derlemi'ni kullanılarak, Rus şiir dilinde, gazete makalelerinde, konuşma dilinde, sosyal medyada ve çeviri medyada Türkçe kelimelerin kaç kez kullanıldığı ve ilk on kelimenin kullanılma oranı gösterilmiştir.

Tablo 5.

Ulusal Rus Derlemi'nde en çok kullanılan ilk on kelimenin yüzdesi

Konuşma	Gazete	Şiir	Sosyal medya	Çeviri metin
Çay %18	Mağaza %19	Duman %20	Çay %18	Adam %48
Mağaza %16	Çay %12	Çay %8	Mağaza %9	Çakal %3
Pazar %5	Divan %3	Al %5	Duman %5	Çay %1
Duman %4	Duman %3	Kulak %3	Pazar %4	Amin %0
Divan %4	Hazine %3	Elmas %3	Elmas %4	Arşın %0
Kulak %3	Adam %3	Divan %2	Amin %3	Karpuz %0
Keyif %3	Kulak %3	Kamış %2	Adam %3	Kabak %0

Saray	Elmas	Adam	Halat	Kulak
%2	%2	%2	%2	%0
Halat	Pazar	Guguk	Divan	Duman
%2	%2	%2	%2	%0
Han	Kerpiç	Pazar	Şaşlık	Şal
%2	%2	%2	%2	%0

4.2. Çağdaş Rusçada Türkçe kelimelerin sınıflandırılmasına yönelik bulgular

Çağdaş Rusça'da Türkçe kelimelerin kavram alanlarına göre şu şekilde sınıflandığı görülmüştür:

Yeme İçme: Ayva, baklava, bergamot, çay, çorba, çörek, fındık, fıstık, hamsi, helva, hurma, kabak, karpuz, kaymak, kebab, kıymız, kızıl, kurabiye, lavaş, limon, mantı, muşmula, nargile, patlıcan, pilâv, sazan, şafran, şerbet, üzüm, vişne, yoğurt.

Maden: Elmas, topaz, zümrüt.

Renkler: al.

Mekân isimleri: Ambar, bakkal, çardak, kent, liman, mağaza, meydan, pazar, saray.

Alet Edevat: Balalayka, balta, çubuk, halat, kamçı, kayak, kerpiç, mangal, sandal, törpü, zurna.

Ticaret: Hazine.

Ev Eşyaları: Bardak, basma, divan, jüt, kazan, kese, kumaş, parça, ütü.

Dinî: Adam, halife, halife, minare, mirza, molla, müftü, namaz.

Hayvanlar: Balık, ceyran, çakal, eşek, guguk, maral, porsuk, tezek.

Giyisi: burka, çadır, kaban, kaftan, kalpak, kapak, kazak, kuşak, sarafan, şal, şalvar, tafta.

İnsan: Burun, çoban, fakir, göçebe, konak, kulak, kuma.

Doğa: Boran, çınar, duman, kamış, karaağaç, kurgan, yasemin.

Diğer: Arşın, barış, bayrak, dalma, haber, hacı, han, kalım, kervan, keyif, kına, marifet, ordu, padişah, pay, ulus, vurdalak.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve tartışma

Bu araştırmada Çağdaş Rusçadaki Türkçe kelimeler tespit edilerek bu kelimelerin kullanım alanları, kullanım oranları ve tematik dağılımlarını ortaya koyulmuştur. Araştırma sonucunda, Çağdaş Türk dilinde kullanılan 129 kelime tespit edilmiştir. Türkçe kelimelerin en sık gazete dilinde ardından sırasıyla şiir dilinde, konuşma dilinde, sosyal medyada ve son olarak çeviri metinlerde yer aldığı görülmüştür. Bununla birlikte Çağdaş Rusça'da bulunan Türkçe kelimelerin kavram alanlarına göre sınıflaması yapılmıştır. Buna göre kelimeler yeme-içme, maden, renkler, mekân isimleri, alet isimleri, ticaret, ev eşyaları, dini isimler, hayvan isimleri, doğa isimleri, giysiler, insan isimleri, diğer alanlar olmak üzere çeşitli başlıklarda sınıflandırılmıştır.

Böylece bu kelimelerin Türkçe öğretiminde kelime öğretiminde sıklıkla kullanılması, kullanım alanlarına göre sınıflanması ve gerekli görülen yerlerde ders materyallerin içine alınmasına katkı sağlanmıştır. Nitekim Türkçe öğrenen öğrencilerin günlük yaşamda bilinen kelimelerden bilinmeyen kelimelere doğru ilerlemeleri de yeni bir dil öğrenme konusunda kolaylık sağlayacaktır.

Alanyazın incelendiğinde, Dinç'in (2015) Türkçe ile Rusçada benzer biçim ve işlevdeki ekleri konu alan çalışmasında hem Türkçede hem Rusçada var olan +(n)In ekinin işlevsel olarak benzerlikleri ele alınmıştır. Yalap'ın (2016) "Türkçeden Sırpçaya geçen kelime ve eklerle bu unsurların Sırpçaya Türkçe öğretimindeki katkısı" çalışmasında ise Sırpçadaki Türkçe ekler, kelimeler ve bu kelimelerin anadili Sırpça olanlara Türkçe öğretimindeki faydaları üzerinde durulmuştur. Bu çalışmalarla birlikte Öztürk (2019) tarafından yapılan "Mikheil Cavakhişvili'nin Suçsuz Abdullah eserinin Türkçeye tercümesinde kelime ve ifadeler" adlı çalışmasında kaynak metinlerden seçilen kelime ve ifadelerin Türkçeye nasıl aktarıldığı tespit edilmiş, kelime ve ifadelerin Türk-Gürcü ilişkilerinin kültürel boyutundaki dil malzemesi bakımından değerlendirilmesi yapılmıştır. Alanyazında Karaman'ın (2009) yaptığı "Rusça'daki Türkçe ödünçlemeler" çalışması bu çalışmanın konusu ile benzer olması bakımından önem taşımaktadır. Bu çalışmada, Türk-Rus ilişkilerine temas edildikten sonra Rus leksikolog Maks Fasmer'in yaptığı Rusçanın

Etimoloji sözlüğündeki Türkçe kelimeler taranmıştır. Benzer şekilde Gürsü (2017) tarafından yazılan “İlk Rusça-Türkçe sözlük ve eserdeki Türkçe kökenli Rusça maddeler” makalesinde Rusça madde başı kelimelerden Türkçe kökenli olanlar incelenmiştir. Aliyeva Esen’in (2008) yaptığı “Rus dilindeki Türkçe kelimeler üzerine bir tasnif denemesi” çalışmasında ise Şipova’nın sözlüğü esas alınarak kelimelertasnif edilmiştir.

Daşdemir ve Efendioğlu (2016) taraflarında yazılan “Kars ve Erzurum Ağızlarında Rusça ödünç kelimeler” isimli çalışmada Kars ve Erzurum yöresi ağızlarında tespit edilen Rusça kökenli ödünç kelimeler üzerinde durularak bugün bile Doğu Anadolu sahasında yaşamını devam ettiren bu Rusça ödünç kelimeler vasıtasıyla Türkçe-Rusça arasındaki dil-kültür münasebetleri değerlendirilmiştir. Ayrıca Durmuş’un (2004) “Alıntı kelimeler bakımından Türkçe sözlük” çalışmasında da Türkiye Türkçesi’nin diğer dillerden ödünç aldığı kelimeler belirtilmiştir. Bu çalışma, Türkiye Türkçesinin diğer dillerden ödünç aldığı kelimeleri yansıtmaktadır. Tsyrenov’un (2016) “Bugünkü Buryatçada Türkçe kökenli kelimeler” makalesinde de Türk dillerinden alınan kelimeler ortaya çıkarılmış ve Buryatça kelime hazinesi etimolojik açıdan incelenmiştir. Bu çalışma Çağdaş Rusçadaki Türkçe kelimelerin kullanım alanlarını, kullanım oranları ve tematik dağılımlarını ortaya koyması bakımından yukarıdaki çalışmalardan farklılık göstermekte, Çağdaş Rusçadaki Türkçe kelimeleri tespit etme bakımından alanyazındaki diğer çalışmalarla benzerlik göstermektedir.

5.2. Öneriler

Alanyazın incelendiğinde, Rusçada kullanılan Türkçe kelimelerin farklı sözlükler ele alınarak yeterince incelenmediği, var olan kaynakların da genellikle Rus dilinde olduğu görülmektedir. Yazılı ve sözlü dilde kullanılan Türkçe kelimelerin tespit edilmesi için daha fazla kaynağın taranması önerilmektedir. Bununla birlikte daha önceden yapılan çalışmaların sürekli güncellenerek Rusça ile Türkçe kelimeler arasındaki bağlantının güncel hali ortaya koyulmalıdır.

Rusya Federasyonu’nda bulunan birçok üniversitede Türk dili ve Türkoloji bölümleri bulunmaktadır. Bununla birlikte eğitim, ticaret, ulaşım, ekonomi gibi farklı amaçlar için de dil merkezlerinde Türkçe eğitimleri verilmektedir.

Rusçada kullanılan Türkçe kelimelerin tespiti ve kullanım durumu Rusyada yabancı dil olarak Türkçe öğretimi veya Türkiye’de Türkçe öğrenen Rus öğrenciler için de önemli bir yere sahiptir. Tespit edilen kelimeler ve bunların kullanım durumlarının ortaya

koyulmasınkelime öğretimi konusunda eğitimcilere, program ve ders kitabı kitabı hazırlayanlara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akar, A. (2017). *Türk dili tarihi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Aksan, D. (2000). *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Asfandiyarov, İ. U. (2005). *Rusça'da Doğu kelime dağarcığı. Восточная лексика в русском языке*. Taşkent: Fan.
- Babina, S. A., Beloglazova, E. V., Belousova, V. I., & Mazurenko, O. V. (2014). *Rusça dil kursunun başlangıcının teorik temelleri. Теоретические основы начала курса русского языка*. Saransk: Mordova Devlet Üniversitesi.
- Barın, E. (1992). *Yabancılara Türkçenin Öğretiminde Bir Metod Denemesi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 019980).
- Baskakov, N. A. (1969). *Ad bilimi. Ономастика*. Moskova, Rusya: Nauka.
- Baskakov, N. A. (1969). *Türk dillerini öğrenmeye giriş. Введение в изучение тюркских языков*. Moskova: Высшая школа.
- Baskakov, N. A. (1979). *Türk kökenli Rus soyisimleri. Русские фамилии тюркского происхождения*. 14-27.
- Batühno, V. (2011). *Rus dili. Русский язык*.
- Berbercan, M. T. (2014). *Türk yazılı dilinin tarihî dönemleri ve orta Türkçe'nin yeri meselesi*. Tarih Okulu Dergisi (TOD), . 765-783.
- Bilim ve Yaşam. Наука и Жизнь. (t.y.) <https://www.nkj.ru/archive/articles/10743/> adresinden erişilmiştir.
- Bogoroditsky, V. A. (2004). *Tatar dilbilimine giriş. Введение в татарское языкознание*. Kazan. Россия: Библиотечный фонд.
- Caferoğlu, A. (2001). *Türk dili tarihi*. İstanbul: Alfa yayımları.
- Çiçagov, V. K. (1959). *Rus isimleri, soyadı ve soyadı tarihinden. Из истории русских имен, отчеств и фамилий*. Moskova: Uçpedgiz.
- Dünya Asiklopedisi. Энциклопедия вокруг света. (t.y.). <http://www.vokrugsveta.ru/encyclopedia/index.php?title=%D0%91%D0%B0%D1%88%D0%BA%D0%B8%D1%80%D1%8B> adresinden erişilmiştir.

<http://www.vokrugsveta.ru/encyclopedia/index.php?title=%D0%91%D0%B0%D1%88%D0%BA%D0%B8%D1%80%D1%8B> adresinden erişilmiştir.

Eker, S. (2010). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Garfiker Yayınları.

Fatkullina, F. G., & Suleymanova, A. K. (2015). *Rus dili kültüründe Türk kelimeler. Тюркизмы в русской лингвокультуре*. Modern bilim ve eğitim sorunları. Современные проблемы науки и образования.

Fromkin, V. (1988). *An Introduction to Language*. New York: Holt, Rinehart, and Winston.

Ganiyev, R. T. (2006). *Doğu Türk devleti*. Восточно-тюркское государство.

Jeffers, R. J., & Lehiste, I. (1982). *Principles and Methods for Historical Linguistics*. Cambridge.

Karaağaç, G. (2008). *Türkçe Verintiler Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Karatay, H. (2004). *İlköğretim ikinci kademedeki Türkçe ders kitaplarının ortak kelime kazandırma yönünden değerlendirilmesi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 145185).

Karnoviç, E. P. (1886). *Rusya'da aile isimleri ve unvanları ve yabancıların Ruslarla birleşmesi. Родовые прозвания и титулы в России и слияние иноземцев с русскими*. Saint Petersburg: Suvorin.

Korkmazova, L. M. (2004). *Rus dilinde belirsiz temelleri olan Türkizimler. Освоение в русском языке тюркизмов с неясными основами*. Маһақала, Rusya.

Landau, J. M. (1999). *Pantürkizm*. (M. Akın, Trans.) Ankara, Türkiye: Sarmal Yayınları.

Mandel, B. R. (2014). *Çağdaş Rus dili: tarih, teori, pratik ve konuşma kültürü. Современный русский язык: история, теория, практика и культура речи*. Moskova: Direkt-Media.

McMillan, J. H. and Schumacher, S. (2006). *Research in education: Evidence-based inquiry*. Pearson Higher Ed.

Milnikova, S. E., Fadeeva, T. A., & Glotova, E. A. (2014). *Çağdaş Rus dili. Kelime oluşumu. Морфологи. Современный русский язык. Словообразование. Морфология*. Moskova: Flinta.

- Muhametdinov, R. F. (1996). *Türkçülüğün Kökeni ve Evrimi. Зарождение и эволюция тюркизма*. Kazan, Rusya: Zaman.
- Samotik, L. G. (2012). *Çağdaş Rus dilinin kelime dağarcığı. Лексика современного русского языка*. Moskova: Flinta.
- Selişev, A. M. (1948). *Rus soyadlarının kökeni. Происхождение русских фамилий*.
- Şipova, E. N. (1976). *Rus dilinde 2000 Türkçe kökenli kelime. 2000 тюркских слов в русском языке*. Almaty, Kazakhstan: Nauka.
- Superanskaya, A. (t.y.). *Türk soyisimleri. Bilim ve Yaşam. Наука и Жизнь*.
- Tupikov, N. M. (1903). *Eski Rus isimlerinin kullanımının tarihsel taslağı. Исторический очерк употребления древнерусских личных собственных имен*. Saint Petersburg.
- Türk Dil Kurumu. (t.y.) <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.
- Urazaliev, U. (2020). Rusya Federasyonu'nda Türkçe öğretimindeki sorunlar. *Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretim Dergisi* 3 (2), 89-98.
- Uspenski, B. A. (2002). *Edebi Rus dilinin tarihi. История русского литературного языка*. Moskova: AspektPress.
- Valgina, N. S., Rozental, D. E., & Fomina, M. I. (2002). *Çağdaş Rus dili. Современный русский язык*. Moskova: Logos.
- Vambery, A. (1885). *Türk halkı. Das Türkenvolk*. Leipzig.
- Vinogradov, V. V. (2003). *Ruşa'nın öğrenme ve çalışma kültürü. Русская речь, ее изучение и вопросы речевой культуры*. Moskova: Akademiya nauk SSSR.
- Warren Hostler, C. (1993). *The Turks of Central Asia*. Mishawaka: Praeger Publishers.
- Yansükeviç, A., Guseva, T., Bagaeva, E., & Laçimova, L. (2009). *Çağdaş Rus dili. Pratik Rehber. Современный русский язык. Практическое пособие*. Moskova: Nauçnaya kniga.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayın.
- Yiğit, A. (2012). *Rusya Federasyonu'nda yaşayan Türk topluluklarının anadillerini kullanma oranlarındaki bölgesel farklılıklar*. NWSA.
- Zaharova, Y. G. (2017). *Ruşa'nın tarihi. История русского языка*. Moskova: Flinta.

Zakiyev, M. Z. (2002). *Türklerin ve Tatarların Kökeni. Происхождение тюрков и татар*. Kazan: İnsan.

Zhukovskaya, N. (2015). Çok uluslu Petersburg. Многонациональный Петербург. <http://nacionalsohlasie.kmormp.gov.spb.ru/narody-rossii/tjurkskie-i-mongolskie-narody-rossii/> adresinden erişilmiştir.

Ulusal aksan. Национальный акцент. (2016). <http://nazaccent.ru/content/21860-narod-chuvashi-istoriya-i-tradicii.html> adresinden erişilmiştir.

Ulusal aksan. Национальный акцент. (2017). <http://nazaccent.ru/content/23066-bashkiry-osobnosti-haraktera-i-tradicij.html> adresinden erişilmiştir.

EKLER

Ek.1 Sözlük

A

Adam – insan, erkek kişi, insan.

Al – kanın rengi, kızıl, kırmızı.

Ambar – genellikle tahıl saklanan yer.

Amin – duaların arasında ve sonunda kullanılan bir söz.

Arşın – yaklaşık 68 santimetreye eşit olan uzunluk ölçüsü.

Atlas – yüzü parlak, sık dokunmuş bir ipekli kumaş türü, saten.

Ayva – gülgillerden, çiçekleri iri, beyaz veya pembe, yapraklarının altı tüylü, orta yükseklikte bir ağaç.

B

Bakkal – yiyecek, içecek vb. Maddeleri perakende olarak satan kimse.

Baklava – tatlı türüdür.

Balalayka – üç köşeli, üç teli olan Rus çalgısı.

Balık – omurgalılarından, suda yaşayan, solungaçla nefes alan ve yumurtadan üreyen hayvanların genel adı.

Balta – ağacı kesme, yarma, yontma vb. İşlerde kullanılan ağaç saplı, demir araç.

Bardak – su vb. Şeyleri içmek için kullanılan, genellikle camdan yapılan kap.

Barış – barışma işi.

Basma – basma işi.

Bayrak – bir milletin, belli bir topluluğun veya bir kuruluşun simgesi olarak kullanılan, renk ve biçimde özelleştirilmiş, genellikle dikdörtgen biçiminde kumaş, sancak.

Bergamot – turunçgillerden bir ağaç.

Boran – rüzgar, şimşek ve gök gürültüsü ile ortaya çıkan sağanak yağışlı hava olayı.

Burka – keçi yünü ile ince keçeden yapılmış uzun (veya diz boyu) bir pelerin.

C

Ceyran – küçük bir antilop.

Ç

Çador – İran'da kadınlar tarafından giyilen bir çarşaftır.Kullanımı antik zamanlara, Ahameniş İmparatorluğu'na dayanır. Pehlevi Hanedanı döneminde Batılı kıyafetler tercih edilirken, İran İslam Devrimi'nden sonra yeniden yaygınlaşmıştır.

Çakal – etoburlardan, sürü halinde yaşayan, kırttan küçük bir yaban hayvanı.

Çardak – tarla, bahçe vb. Yerlerde ağaç dallarından örülmüş barınak.

Çınar – iki çeneklilerden, 30 metreye kadar uzayabilen, gövdesi kalın, uzun ömürlü, geniş, geniş yapraklı bir ağaç.

Çoban – koyun ve keçi sürülerini otlatan kimse.

Çorba – sebze, tahıl, et vb. ile hazırlanan sıcak, sulu içecek.

Çörek – az yağlı, bazen şekerli ve yumurtalı, gevrekçe bir hamur işi.

D

Dalma – dalmak eylemi.

Divan – oturma ve yatma için döşemeli mobilyalar.

E

Elmas – yerin derinliklerinde bulunan, billurlaşmış arı karbon.

Eşek – atgillerden, uzun kulaklı binek ve hizmet hayvanı, merkep, karakaçan, uzun kulaklı.

F

Fakir – geçimini güçlükle sağlayan, yoksul, fukara, zengin karşıtı.

Fındık – kayangillerden, kuzey yarım kürenin ılık yerlerinde ve yurdumuzun genellikle Doğu Karadeniz bölgesinde yetişen, boyu 6-7 metre, yaygın tepeli bir ağaççık.

Fıstık – antep fıstığı, çam fıstığı veya yer fıstığı denilen yemişlerin genel adı.

G

Göçebe – değişik şartlara bağlı olarak belli bir yöre içinde çadır, hayvan ve öteki araçlarla yer değiştiren, yerleşik olmayan, göçer, göçkün.

Guguk – göçmen kuşu, genellikle yuvalarını kıvırmaz ve yumurtalarını diğer kuş yuvalarına bırakır.

H

Haber - Son zamanlarda geçen bir olay, yer alan bir olgu, değişen bir durumla ilgili olarak edinilen bilgi, duyulan söylenti.

Hacı – bir olay, bir olgu üzerine edinilen bilgi, salık.

Halat – kenevirden yapılmış çok kalın ve sağlam ip.

Halife – hükümdar.

Han – genellikle uzun yollarda yol üzerinde, kentlerde, kasabalarda yolcuların hayvanlarıyla birlikte konaklamalarına yarayan yapı.

Hazine – altın, gümüş, mücevher vb. değerli eşya yığını, büyük servet.

Helva – şeker, yağ, un veya irmikle yapılan tatlı.

Hurma – hurma ağacının tatlı meyvesi.

J

Jüt – ağırlıklı olarak Hindistan'da yetiştirilen bir bitki, lifleri kaba kumaşlar ve ipler yapmak için kullanılır.

K

Kabak – kabakgillerden, sürüngen gövdeli, sarı çiçekli, birçok türü olan bir bitki.

Kaban – kalçaya kadar örten üst giysisi.

Kaftan – genellikle ipekli kumaştan yapılan, uzun ve işlemeli üst giysisi.

Kalım – damadın gelinin ebeveynlerine yaptığı fidye.

Kamçı – bir ucuna ip, deri vb. bağlı olan vurma, dövme aracı.

Kamış – buğdaygillerden, sulak, nemli yerlerde yetişen, boğumlu, sert gövdesi olan bitkiler.

Kapak – her türlü kabın üstünü örtmeye veya bir deliği kapamaya yarayan nesne.

Karaağaç – güney ağacı.

Karga – kargagillerden, geniş kanatlı, parlak kara tüylü, gagası kıvrık ve güçlü, çirkin sesli, tohumları yediği için tarla ve bahçelere zararlı bir kuş.

Karpuz – kabakgillerden, sürüngen gövdeli parçalı sert yapraklı, sarı çiçekler açan bir bitki.

Kayak – kar, su veya çim üzerinde kaymak için ayağa takılan araç, ski.

Kaymak – sütün veya yoğurdun yüzünde zar durumunda toplanan, açık sarı renkli, koyu yağlı katman, krema.

Kazak – baştan geçirilerek giyilen, genellikle kollu, örme üst giysisi.

Kazan – çok miktarda yemek pişirmeye veya bir şey kaynatmaya yarayan büyük, derin kap.

Kebab – doğrudan doğruya ateşte veya kap içinde susuz olarak pişirilmiş et.

Kent – il veya ilçeden büyük yerleşim yeri.

Kerpiç – binalar için kullanılan yanmış kilden yapılmış bir çubuk.

Kervan – yük taşıyan bir grup yük hayvanı, insanlar (çölde, bozkırda).

Kese – küçük bir tütün torbası, ipli ile sıkılır.

Keyif – vücut sağlığı, esenlik.

Kımız – kısrak sütünden yapılan alkollü bir içki türüdür.

Kına – sarı-kırmızı boya veren bitki.

Kızıll – sulu yenilebilir ekşi-tatlı kırmızı meyvelerin yanı sıra meyveleri olan bir çalı veya ağaç.

Konak – misafir.

Kulak – başın her iki yanında bulunan işitme organı.

Kuma – aynı erkekle aynı zamanda evli bulunan kadınların birbirlerine göre olan adı.

Kumaş – pamuk, yün, ipek vb.nden makinede dokunmuş her türlü dokuma.

Kurabiye – un, yağ, şeker, badem, fıstık vb. ile yapılan, şekerli küçük çörek.

Kurgan – tepe, özellikle eski halkların mezar tepesi.

Kuşak – bele sarılan uzun ve enli kumaş.

L

Lavaş – mayalı hamurdan tandırda pişirilerek yapılan ve yapıldığı yere göre büyüklüğü değişen ince ekmek türü.

Liman – gemilerin barınmalarına, yük alıp boşaltmalarına, yolcu indirip bindirmelerine yarayan doğal veya yapay sığınak.

Limon – turunçgillerden, 3-5 metre yüksekliğinde, kışın yapraklarını dökmeyen, beyaz çiçekli bir ağaç.

M

Mağaza – büyük dükkan, eşya ve azık deposu.

Mangal – ısınmaya, bir şey pişirmeye yarayan, sac, bakır veya pirinçten, türlü biçimlerde üstü açık ayaklı ocak, korluk.

Mantı – ince açılmış yufka küçük dörtgenler durumunda kesildikten sonra içlerine kıyma konulup bohça biçiminde dürülerek suda makarna gibi haşlanması yoluyla yapılan, üzerine sarmısaklı yoğurt, tereyağı ve sos dökülerek yenilen bir hamur işi.

Maral – büyük boynuzlu büyük Sibiryaya geyiği.

Marifet – hızlı bir şekilde düzenlenmiş dış düzen.

Meydan – yarışma, eğlence veya karşılaşma yeri.

Minare – camilerde müezzinin ezan okuduğu, sela verdiği, şerefesi olan, çoğunlukla taştan, yüksek ve ince yapı.

Molla – müslüman rahip.

Muşmula – gülgillerden, eğri büğrü gövdeli, dallı budaklı, ak ya da pembe çiçekler açan bir ağaççık.

Müftü – müslüman din adamlarının yüzü; öğretmen-teolog, Kuran'ın tercümanı.

N

Namaz – İslam'ın beş şartından biri olan ve Müslümanların günde beş vakit, dinî kurallara göre yapmak zorunda oldukları ibadet, salat.

Nargile – tömbeki denilen bir cins tütünün dumanının sudan geçirilerek içilmesini sağlayan araç.

O

Ordu – göçebe kabilelerin oluşumu.

P

Padişah – Osmanlı İmparatorluğu'nda devlet başkanına verilen san.

Parça – bir bütünden ayrılan, artakalan ya da ayrı sayılan şey.

Patlıcan – patlıcangillerden, kalı saplı, uzunca yapraklı otsu bitki.

Pay – eşit bölüm.

Pilâv – pirinçten, bulgurdan ya da kuskustan yapılan ve yapıldığı maddenin adıyla anılan bir yemek.

Porsuk – sansargillerden, su kıyılarında kazdıkları deliklerde yaşayan, ot ve etle beslenen, pis kokulu, memeli bir hayvan.

S

Sandal – sandalgillerden, kerestesi sert ve kokulu bir ağaç.

Sarafan – Rus kadın köylü kıyafetleri, uzun kollu bir gömlek üzerine giyilen kolsuz bir elbise.

Saray – padişahların, hükümdarların ya da devlet başkanlarının oturduğu büyük, görkemli yapı.

Sazan – sazangillerden, tatlı sulara yaşayan, vücudu uzun ve elips biçiminde, kimilerinin boyu bir metreyi geçebilen, derisi kalın ve iri pullarla kaplı, sırtı esmer siyahımtırak yeşil karışımı renkte, çenesinde iki çift uzun bıyık bulunan, eti beğenilen kemikli bir balık.

Ş

Şafran – süsengillerden, çayırlarda yetişen, bahçelerde de yetiştirilen, köksapı birbirine yapışık iki soğandan oluşan, 10-15 santimetre boyunda, uzun ve koyu yeşil yapraklı, mor çiçekler açan, meyvesi kapsül biçiminde, çok yıllık otsu bir bitki.

Şal – çoğunlukla Hindistan'da dokunan, üzerinde özel motifler bulunan, boyun atkısı, hırka, örtü gibi şeyler yapmakta kullanılan, değerli bir yün kumaş.

Şalvar – apışlığı, apış arasına gelen yeri çok bol olan, bele uçkurla bağlanan, geniş üst donu.

Şaşlık – bir şiş üzerinde kızartılmış kuzu parçaları.

Şerbet – meyve suyuna şekerli su ya da bala su katarak yapılan içecek.

T

Tafta – eskiden ferace, çarşaf, yazlık giysi vb. yapımında kullanılan, ipekle dokunmuş, sert, hışırtılı bir kumaş türü.

Tezek – sıkıştırılmış gübre.

Topaz – farklı renklerde katı ve parlak mücevher.

Törpü – ağacın ya da kurşun, kalay gibi yumuşak metallerin kabasını almaya yarayan, dişleri aralıklı ve uzun olan eğe.

U

Ulus – göçebelerin oluşumu ve Sibiryaya köyünün bazı halkları arasında yönün adı.

Ü

Ütü – dökme demir ya da çelikten yapılmış, genellikle elektrikle ısıtılarak giysilerin, buruşuk kumaşların buruşukluklarını ortadan kaldırmak, düz duruma getirmek için bunların üzerinden geçirilen araç.

Üzüm – asmanın, ince bir sapla salkım sapına bağlı olan ve salkım durumunda bulunan, tazeysken ya da kurutularak yenilen, ince ya da biraz kalınca kabuklu, sulu etli taneler durumunda, sarı, mor, siyah gibi değişik renklerde olabilen tatlı meyvesi.

V

Vatman – tramvay sürücüsü.

Vişne – sulu yenilebilir koyu kırmızı meyveleri olan meyve ağacı ve bu ağacın meyvesi.

Vurdalak – masal kurtadam-ölü, sözde mezardan çıkan ve yaşayanların kanını emen.

Y

Yasemin – keskin baharatlı kokusu olan beyaz çiçekli bahçe çalı.

Yoğurt – süt ürünü, genellikle aromalı meyve katkı maddeleri ile laktik asit bakterileri ile fermente edilmiş inek sütünden yapılır.

Z

Zurna – ağaçtan yapılan, iki karış boyunda, ağız bölümü yayvan, keskin bir ses çıkaran ve çoğu zaman davulla veya dümbelele birlikte çalınan nefesli çalgı.

Zümrüt – cam parlaklığında, yeşil renkte, saydam bir süs taşı, doğal alüminyum ve berilyum silika